

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

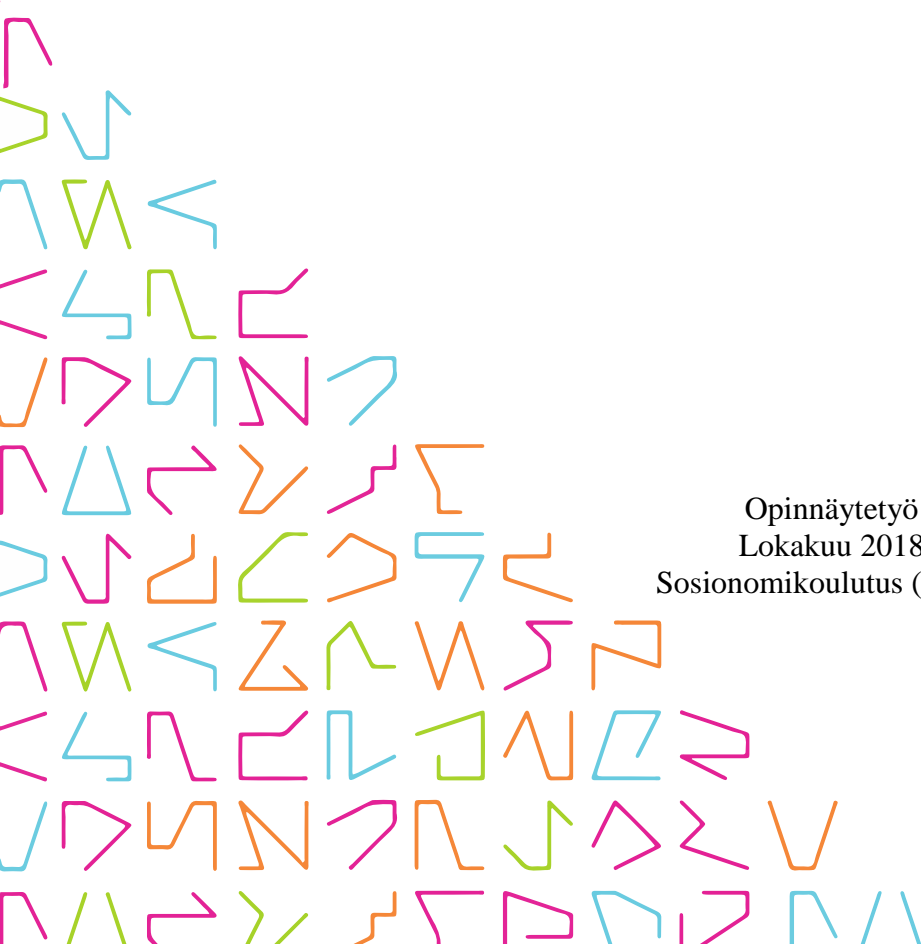
”OHJAAJIEN KANS ON KIVA JUTELLA”

OHJAUKSEN TARVE KOULUMAAILMASSA

Opinnäytetyö

Jenna Käppi

Opinnäytetyö
Lokakuu 2018
Sosionomikoulutus (AMK)

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

KÄPPI, JENNA:
”Ohjaajien kans on kiva jutella”
Ohjauksen tarve koulumaailmassa

Opinnäytetyö 45 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Lokakuu 2018

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ohjauksen tarvetta koulumaailmassa. Ta-voitteena oli saada selville, miksi juuri sosiaalialan ammattilaisen osaaminen peruskou-lussa on hyödyllistä lasten hyvinvoinnin sekä oppimisen kannalta. Opinnäytetyön lähtö-kohtana toimi Tiimikoulu-kokeilu, jonka myötä kolmessa tamperelaisessa alakoulussa alkoi työskennellä koulusosionomeja. Hanke sai kehittäjäpalkinnon Tampereen kaupun-gilta vuonna 2016.

Tutkimusote opinnäytetyössä oli kvalitatiivinen eli laadullinen, ja sitä voisi osittain ku-vata myös toimintatutkimukseksi. Tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla neljää per-hettä ja kahta opettajaa sekä havainnoimalla koulun arkea ja Tiimikoulu-mallin toteutu-mista.

Tuloksista voidaan päätellä, että koulumaailmassa olisi tarvetta ohjaustyölle ja kouluille tarvittaisiin lisää turvallisia aikuisia oppilaiden arjen keskelle. Haastatteluista kävi ilmi, että oppilaat ja perheet kaipaavat helposti lähestyttävää aikuista kuulemaan, näkemään ja kohtaamaan lapsen aidosti ja välittävästi. Opettajien haastatteluista ilmeni, että olisi tär-keää saada kasvatustukea muun muassa oppilaiden sosiaaliin ja emotionaaliin taitoi-hin. Lukuvuoden aikana tehdyt havainnot tukivat haastatteluista ilmenneitä tarpeita ja ke-hittämisen kohteita, varsinkin kun nykyiset luokkakoot ovat liian isoja yhdelle opettajalle hoidettavaksi.

Vertailemalla tutkimuksen tuloksia jo saatavilla olevaan tietoon koulusosionomien työstä ja sosionomin kompetensseista sekä osaamisesta voidaan todeta, että nimenomaan sosio-nomin ammattitaito olisi yksi mahdollisuus tuoda lisää turvallisia aikuisia kouluihin tu-kemaan oppilaiden sekä opettajien työtä. Epäselväksi kuitenkin jäi, kuinka suuri vaikutus esimerkiksi persoonalla on koulusosionomin työn laatuun ja vaikuttavuuteen. Vaikka so-sionomeja on jo työskennellyt jonkin verran koulumaailmassa, on koulusosionomin työn-kuva esimerkiksi vielä hyvin epäselvä. Yhtenä jatkotutkimuksena voisikin selvittää, mil-lainen rooli ja työnkuva sosionomilla olisi hyvä olla koulumaailmassa.

Asiasanat: ohjaus, peruskoulu, koulusosionomi, moniammatillisuus, varhainen puuttu-minen, ennalta ehkäisevä lastensuojelutyö

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KÄPPI, JENNA:

”It Is Nice to Talk with the Counsellors”
The Need of Counselling in Primary Schools

Bachelor's thesis 45 pages, appendices 4 pages
October 2018

The purpose was to find out the need of counselling in primary schools. The aim was to get to find out why the knowledge of the social services professional would specifically support the children’s welfare and learning. The project called “Tiimikoulu” was the basis for this study.

The study method was qualitative and it could also be called an action research. The data were collected through interviews of four families and two teachers and through observations during the school year.

Results show there is a need for counselling and for the safe adults in the primary schools. Pupils and families wish safe adults who would be easy to find and approach, and who would encounter the children authentically. The interviews of the teachers revealed that it would be important to have someone to share the responsibility about the raising and education for social and emotional skills for the children. The observations during the school year supports these results.

Comparing the results of this study with the information and theory that is already available about the professional of social services in the primary schools, it could be stated that specifically the knowledge of professional in social services would be one opportunity to have the right kind of support and help for the pupils and the teachers. A study about the job description of the professional of social services in primary schools could be one extension for this study.

Key words: counselling, primary school, professional of social services, collaboration, preventive children welfare work

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	6
2.1	Lähtökohtia opinnäytetyölle	6
2.2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	7
3	KOULUSOSIONOMI JA TIIMIKOULU -MALLI	9
3.1	Käytännön toteutus ja koulusosionomin arki.....	9
3.2	Moniammatillinen tiimi	13
3.3	Koulussa tehtävän ohjaustyön mahdollisuudet ja tulevaisuus	15
3.4	Taloudellinen hyöty	18
4	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	21
4.1	Tutkimusmenetelmät	21
4.1.1	Havainnointi päiväkirjan avulla	22
4.1.2	Haastattelut.....	22
4.2	Aineiston kerääminen ja analysointi	23
5	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTULOKSET	25
5.1	Perheiden kokemukset	25
5.2	Opettajien kokemukset	30
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
6.1	Lisää turvallisia aikuisia ja ohjaustyötä kouluihin.....	34
6.2	Sosionomi ohjaajana	34
6.3	Koulun sosiaalityö kansainvälisesti	35
7	POHDINTA.....	36
7.1	Eettisyys ja luotettavuus	36
7.2	Kehittämis- ja jatkotutkimusaiheita	36
8	LÄHTEET	38
	Liite 1. Saatekirje huoltajille haastatteluun osallistumisesta.....	42
	Liite 2. Lupa haastatella alaikäistä lasta	43
	Liite 3. Perheiden haastattelukysymykset	44
	Liite 4. Opettajien haastattelukysymykset.....	45

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on ohjauksen tarve peruskoulussa lasten hyvinvoinnin kannalta. Työskennellessäni koulusosionomina eräässä tamperelaisessa peruskoulussa lukuvuoden 2017–2018, havaitsin sosiaalityön tai erityisesti ohjauksen tarpeellisuuden koulumaailmassa. Opettajilla ovat kädet täynnä opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa, oppilaiden arkisten huolien kuuntelemisessa, perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä sekä muiden koulun erinäisten tehtävien hoitamisessa (YLE 2018). Tämän työtaakan pystyisi jakamaan esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisen kanssa, jolloin opettajalla jäisi enemmän aikaa ja voimavaroja itse opetustehtävään. Kouluissa tehtävä sosiaalityö voisi olla kuraattorin työn ohella esimerkiksi sosionomin ammattitaitoon pohjautuvaa ohjaus- ja perhetyötä.

Opinnäytetyön lähtökohtana toimii Tiimikoulu–hanke, jonka myötä kolmessa tampere-laisessa alakoulussa aloitti työskentelemään koulusosionomeja. Hanke sai kehittäjäpalkinnon Tampereen kaupungilta vuonna 2016 (Tiimikoulu n.d.).

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia ohjauksen tarvetta koulumaailmassa lasten hyvinvointia ajatellen. Tavoitteena on saada selville, miksi juuri sosiaalialan ammattilaisen osaaminen peruskoulussa on hyödyllistä lasten hyvinvoinnin sekä oppimisen kannalta. Tutkimus toteutettiin neljän perheen ja kahden opettajan haastatteluilla, sekä havainnoilla koulun arjesta ja Tiimikoulu–mallin toiminnasta. Opinnäytetyö oli tutkimuslajiltaan osittain myös toimintatutkimus, jolloin tutkija on kentällä subjektina eli osana toimintaa ja pyrkii silti säilyttämään objektiivisen havainnoijan roolin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Opinnäytetyön tutkimuksen tulosten perusteella koulumaailmaan kaivattaisiin turvallista, helposti lähestyttävää aikuista, joka tekisi tiivistä yhteistyötä opettajien ja perheiden kanssa. Varhaisella puuttumisella pystyttäisiin puuttumaan oppilaiden oireilun, kuten häiriökäyttäytymisen tai pinnauksen taustalla oleviin syihin, jotka hidastavat oppimista. Ohjaustyöllä pyrittäisiin lisäämään ja tukemaan oppilaiden omia voimavaroja sekä elämähallintataitoja. (Huhtanen 2007, 15.)

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

2.1 Lähtökohtia opinnäytetyölle

Aloitin syksyllä 2017 työt eräässä tamperelaisessa peruskoulussa Tiimikoulu-nimisen kokeilun tiimoilta. Kokeilun tarkoituksena on ennalta ehkäistä lasten tulevia ongelmia kuten syrjäytymistä ja mielenterveysongelmia, opettajien työuupumusta sekä pitkällä tähtäimellä turvata yhteiskunnallisia ongelmia ja taloutta. Tiimikoulu-mallissa opettajat ja ohjaajat työskentelevät asiakaslähtöisesti moniammatillisuutta hyödyntäen. Koska kouluissa tavoitetaan lapset universaalisti ja kaikki käyvät koulua, on myös koulu erinomainen paikka tehdä ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä ja tarjota mahdollisimman suuri tuki lapsille ja perheille. (Tiimikoulu n.d.)

Lastensuojelulain (88/2010) mukaan ehkäisevällä lastensuojelutyöllä edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, sekä tuetaan vanhemmuutta. Lain mukaan ehkäisevää lastensuojelua voidaan tehdä esimerkiksi opetus- ja nuorisotyössä.

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö ei tarvitse lastensuojelun asiakkuutta, ja parhaimmillaan perheet kokevatkin koulussa tehtävän sosiaalityön vähemmän leimaavaksi palveluksi (Pesonen & Laine 2016).

Työskentelin koululla lukuvuoden 2017–2018, ja opinnäytetyö perustuu lukuvuoden aikana tehtyihin havaintoihini sekä perheiden ja opettajien haastatteluihin.

Hakiessani omaa rooliani koulun työyhteisössä aloin kiinnostumaan yhä enemmän ja enemmän siitä, millaista sosiaalityötä koulumaailmassa voisi tehdä, ja miten siitä olisi eniten hyötyä kaikille. Tällaisesta tutkimuksesta olisi hyötyä myös koulussa tehtävän sosiaalityön kehittämistä ja tulevaisuutta ajatellen, joten näin valikoitui itselleni aihe opinnäytetyöhön. Sosionomien työskentelystä kouluissa on jonkin verran kokeiluja eri puolilla Suomea, ja vaikka sosionomeja lähti samaisena syksynä kolmeen eri Tamperelaiseen kouluun, ei toimintakulttuuri silti ollut missään samanlainen. Tähän vaikuttavat osaltaan alueelliset erot, ja niistä johtuvat koulujen eri toimintakulttuurit, sekä opettajien ammatti-identiteetti. Launonen ja Pulkkinen (2004) kertovat, että koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, periaatteet, toiminta- ja käyttäytymismallit kuten myös oppituntien ulkopuolinen toiminta kuten välitunnit luovat koulun toimintakulttuurin. Linjauksia toimintakulttuuriin tulisi tehdä kuntatasolta lähtien, kuten myös opetustoimen ja koulujen tasolla, tukemaan

kasvatus- ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. (Launonen & Pulkkinen 2004, 57–58.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) teettämän kouluterveyskyselyn (2017) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointi vaihtelee nousevasti ja laskevasti riippuen siitä, mitä osa-aluetta tarkastellaan. Esimerkiksi viikoittainen koulukiusatuksi tuleminen on vähentynyt lukuvuoteen 2008–2009 verrattuna, mutta lasten yksinäisyys on helposti nähtävissä jo alaluokilla. (THL 2017.) Erikoistutkija Niina Junttila Turun yliopiston Oppimistutkimuksen keskukselta on tutkinut lasten ja nuorten sosioemotionaalista hyvinvointia jo 2000-luvun alusta alkaen. Junttilan mukaan sosioemotionaaliset ongelmat ovat voimakkaasti kasvussa tällä hetkellä kouluissa. Hänen mukaan yhä useampi lapsi ja nuori kärsii yksinäisyydestä, joka johtaa helposti vakavampaan masennukseen ja ahdistukseen. Tämä juontaa juurensa esimerkiksi lisääntyneestä verkkomaailmassa oleilusta (sosiaalisten kontaktien vähyys/siirtyminen verkkomaailmaan), sekä yhteisöllisyyden vähenemisestä. Junttilan tutkimusten mukaan yläkoulussa koettu yksinäisyys johtaa helposti syrjäytymiseen sekä jatko-opintopolulta pois putoamiseen. (YLE 2012.)

Koulumaailma on juuri oikea paikka vaikuttaa näihin epäkohtiin, ja tehdä ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä esimerkiksi ohjauksen keinoin.

Koulu on kuitenkin paikka, missä lapset viettävät monta tuntia päivässä, ja johon jokainen lapsi tulee taustasta, asuinpaikasta, sosiaalisesta tai taloudellisesta statuksesta huolimatta (Pesonen & Armanto 2017).

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia ohjauksen tarvetta koulumaailmassa lasten hyvinvoinnin kannalta. Tätä tarkastelen ja pohdin laajalti omien kokemuksieni ja näkemysteni, mutta myös tekemieni haastatteluiden perusteella.

Tavoitteena on saada selville, miksi juuri sosiaalialan ammattilaisen, kuten sosionomin osaaminen peruskoulussa on hyödyllistä lasten hyvinvoinnin sekä oppimisen kannalta.

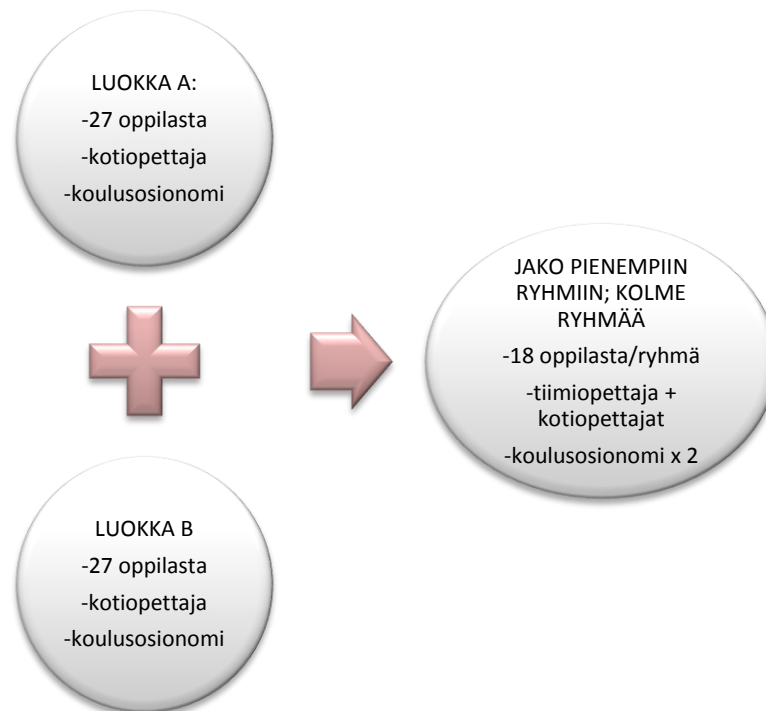
Tutkimuskysymykseni rajaavat aihetta vielä tarkemmaksi, ja näiden kysymysten perusteella lähdän suorittamaan opinnäytetyön tutkimustani ja etsimään vastauksia aiheeseeni liittyen. Tutkimuskysymykseni ovat

1. Miten ohjauksen tarve ilmenee koulumaailmassa lasten hyvinvointia ajatellen?
2. Miten sosionomin kompetenssit ja osaaminen voisi hyödyttää koulussa tehtävää ohjaustyötä?

3 KOULUSOSIONOMI JA TIIMIKOULU -MALLI

3.1 Käytännön toteutus ja koulusosionomin arki

Koulussa toimin pääasiallisesti kahden saman vuosiluokan kanssa, osana tiimiä johon kuului lisäksi kolme opettajaa sekä yksi ohjaaja. Koulussa oli kaksi tämän ikäpolven luokkaa, joilla molemmilla oli omat niin sanotut kotiopettajat. Kolmas opettaja toimi tiimiopettajana, ja otti esimerkiksi matematiikan ja äidinkielen tunneilta oppilaita pienempiin ryhmiin, joilla pyritään antamaan oikea-aikaista tukea sitä tarvitseville. (Tiimikoulu n.d.) Me kaksi ohjaajaa toimimme pääsääntöisesti vuoroviikoin aina kummankin luokan kanssa, esimerkiksi minä olin parilliset viikot A-luokan kanssa ja parittomat B-luokan seurassa. Alla oleva Kuvio 1 havainnollistaa kahden luokan yhteistyön, ja jakautumisen kolmeksi ryhmäksi tiimiopettajaa ja koulusosionomeja hyödyntäen.

Kuvio 1. Kuvio luokkien, tiimin opettajien ja koulusosionomien jakautumisesta sekä moniammatillisesta yhteistyöstä. Sekä A- että B-luokassa oli 27 oppilasta, yksi kotiopettaja sekä yksi koulusosionomi. Pienempiin ryhmiin jaettaessa esimerkiksi matematiikan tunteja varten, tuli ryhmiä kolme. Jokaisessa ryhmässä oli 18 oppilasta, yksi opettaja ja kahdessa ryhmässä koulusosionomi. Koulusosionomit vaihtelivat ryhmää tarpeen mukaan.

Kummatkin luokat tekivät tiivistä yhteistyötä keskenään sekä aikuisten että oppilaiden kesken.

Minun työni ohjaajana koostui hyvin monialaisista tehtävistä. Pääpainona oli oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen esimerkiksi sosiaalisesti tai emotionaalisesti haastavissa tilanteissa, haasteiden arviointi sekä yleisesti tukeminen ja ohjaaminen koulun arjessa. Työskennellessäni havaitsin, kuinka suuri tarve monella oppilaalla oli saada aikuisen huomiota ja läsnäoloa. Ylen Uutisluokan ja Turun yliopiston yhteistyössä laatiman kyselyn mukaan nuoret kaipaavat välittävää ja kuuntelevaa aikuista, sitä että joku joskus kysyisi ”mitä kuuluu” ja olisi aidosti kiinnostunut myös vastauksesta (Yle Uutisluokka 2018). Pölkin (2016) mukaan oppilaiden, eli lasten ja nuorten, kehitykseen ja elämänlaatuun vaikuttavat lähiympäristö ja sen ihmiset, yhteiskunta sekä kulttuuri. Onkin tärkeää, että mahdollisia epäkohtia ja kuormittavia elämäntilanteita huomataan jo varhaisessa vaiheessa lasten elämää, jotta niihin pystytään puuttumaan ja antamaan tarvittavaa tukea ja ohjausta. (Pölkki 2016.)

Pesonen ja Laine (2016) kertovat teoksessa *Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä, miten koulusosionomin (= teoksessa sosiaaliohjaajan) rooli näkyy ja toimii osana koulun sosiaalityötä*. He kuvaavat koulussa työskentelevän sosionomin lisäävän lapsen osallisuutta monin tavoin, ja mahdollistavan oppilaiden kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi tulemisen. Työtä tehdään vuorovaikutuksessa yksittäisen oppilaan tai koko ryhmän kanssa, tärkeimpänä työvälineenä oma persoona. Koulusosionomi liikkuu ja toimii lähellä oppilaita, ja on helposti lähestyttävä aikuinen koulun arjessa. Ohjauksessa tärkeimpinä työmenetelminä koulussa ovat aito läsnäolo ja välitön puuttuminen, sekä moniammatillinen yhteistyö myös koulun ulkopuolisen palveluverkoston kanssa. (Pesonen & Laine 2016, 79.) Syksyllä 2017 kun työni alkoi, tuntui todella vaikealta lähteä luomaan luottamuksellisia suhteita lapsiin. Jossain vaiheessa kuitenkin ymmärsin, että se vaatii vain aikaa ja omalla persoonalla työskentelyä, lasten etu edellä (Adams 2013; Helminen 2016).

Keskustellessani oppilaiden kanssa, pyrin käyttämään mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä. Tarkoitukseni oli käyttää oppilaiden kanssa ennemminkin dialogia, kuin kertoa heille itse miten asiat tulisi tehdä tai miten toimia, mutta se ei koulumaailmassa ollut aina mahdollista. Koulun arki perustuu kuitenkin pitkälti yhteisiin sääntöihin ja toimintatapoihin. Dialogin avulla pyritään yhteisen ymmärryksen rakentumiseen, jossa ei

mennä vain työntekijän (koulusosionomin) tai asiakkaan (oppilaan) ehdoilla, vaan molempien ehdoilla. Tämä myös helpottaa luottamuksellisen suhteen luomista, jolloin asiakkaan (oppilaan) on helpompi kertoa murheistaan työntekijälle (koulusosionomille) ja näin erinäisiin ongelmiin pystytään puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa. (Mönkkönen 2007.)

Työssäni arvioin oppilaiden omia tarpeita, voimavaroja sekä elämäntilanteita. Koulusosionomien tehtävänä on tukea ja ohjata oppilaita heidän arjessaan niin paljon kuin mahdollista, mutta myös ymmärtää ja huomata koska oppilas tarvitsee vahvempaa tukea, kuten terveydenhoitajaa, kuraattoria, psykologia tai koulun ulkopuolisia tukitoimia esimerkiksi kaupungin perhepalveluista. (Pesonen & Laine 2016.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan oppilashuoltoa toteutetaan opetus- sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena yhteistyönä, ja että viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Kuten aiemmin ilmenee, koulusosionomin yhteistyö esimerkiksi oppilashuoltoon, sosiaalitoimeen sekä oppilaiden koteihin oli aktiivista ja arkipäiväistä toimintaa.

Välitunnit olin siellä missä oppilaatkin – juttelin heille, kuuntelin, tarkkailin, olin läsnä. Välitunneilla oli välillä erimielisyyksiä, joita piti selvittää koko välitunnin ajan tai jatkaa jopa oppitunnin puolella. Oppituntien ajan pyrkimykseni oli olla luokkatilassa, jolloin voisin auttaa opettajaa hiljaisen työskentelyn ylläpidossa sekä oppilaita tehtävien tekemisessä, eli olla enemmänkin koulunkäynninohjaajan roolissa. Olin kuitenkin usein käytävällä keskustelemassa oppilaiden kanssa ja selvittämässä tilanteita, joka kuitenkin mahdollisesti sen, että opettaja sai aloittaa tunnin ajallaan ja keskittyä rauhassa päätehtäväänsä eli opettamiseen. Yle on uutisoinut useammankin kerran siitä, kuinka opettajien työssäjaksaminen on koetuksella, ja kuinka opettajien opettamiseen käyttämä aika vähenee jatkuvasti. Muun muassa perheiden ongelmat näyttäytyvät yhä useammin oppilaiden koulumenestyksen ja motivaation taustalla, ja monet opettajat kokevat joutuvansa tekemään opettajan työn ohella esimerkiksi sosiaalityöntekijän, poliisin ja psykologin työtä, kuitenkin ilman siihen vaadittua koulutusta. (YLE 2009, 2010, 2011) Oppitunnit olivat myöskin sitä aikaa, jolloin soitin oppilaiden koteihin jos oli tarve. Pidimme yhden tai kaksi kertaa viikossa läksyparkkia oppilaille, johon he saivat tulla vapaaehtoisesti tekemään läksyjä. Joidenkin oppilaiden huoltajien kanssa oli myös erikseen sovittu, että heidän lapsensa tulevat joka kerta läksyparkkiin, jos esimerkiksi kotona on vaikeuksia saada läksyt

tehtyä. Mielestäni oli myös tärkeää kehua ja kannustaa oppilaita, eikä läksyparkkikaan missään nimessä ollut rangaistus. Pyrimme painottamaan sen vapaaehtoisuutta ja sitä kuinka hienoa on, että meillä oli mahdollisuus järjestää sellaista tukea oppilaille.

Kehut ja kannustaminen on tärkeää kaikille oppilaille ja erityisesti niille, joilla on esimerkiksi keskittymisvaikeuksia tai häiritsevää käyttäytymistä. He saavat usein palautetta ja kommentteja vain negatiivisessa valossa, tai kieltosanojen muodossa. Kuitenkin me kaikki tarvitsemme positiivista palautetta sekä kehumista, jotta voimme tuntea olomme tarpeelliseksi sekä arvostetuksi muiden ympärillä. (Miller 2006, 31.)

Lastensuojeluilmoituksia tehdessä ilmoitin asiasta myös yleensä kotiin. Jokaisella esimerkiksi opetustoimessa työskentelevällä työntekijällä on velvollisuus ammattihenkilönä tehdä lastensuojeluilmoitus, jos havaitsee sellaisia seikkoja, jotka voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen (THL Lastensuojelun käsikirja 2018). Huomasin, että alkujärkytyksen jälkeen vanhemmat usein suhtautuivat tekemääni ilmoitukseen jopa kiitollisesti. Tavoitteenani oli olla vanhemmille mahdollisimman avoin ja rehellinen (siinä määrin ettei se ollut haitaksi lapselle), sekä kertoa mahdollisimman paljon tietoa siitä mitä lastensuojeluilmoitus tarkoitti ja mitä seuraavaksi tulisi tapahtumaan. Uskonkin, että myös oma rauhallisuuteni, rehellisyyteni sekä avoimuuteni oli osa hyvää ja hedelmällistä yhteistyötä perheiden kanssa. (Huhtanen 2007.)

Olin tekemissä myös muidenkin oppilaiden kanssa, ihan pienistä ala-astelaisista yläasteikäisiin saakka. Melkein päivittäin keskustelin oppilaiden kanssa isoistakin murheista – oli ollut pitkään jatkunutta kiusaamista, masennusta, pelkoja ja ahdistusta, tai huoli jostain kaverista. Osittain tämänkin vuoksi tein aktiivista yhteistyötä oppilashuollon kanssa, ja tarvittaessa soitin sosiaalipäivystykseen konsultoidakseni joistain tapauksista mahdollisesti tehtävää lastensuojeluilmoitusta. ”Uudistaessa perusopetuslakia vuonna 2010 todettiin, että oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen **mahdollisimman varhain.**” (Mahkonen 2014, 326.)

Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on todella tärkeä osa työtä (Opetushallitus 2016; Perusopetuslaki 628/1998). Tiimissämme yhteistyö jakautui pääpiirteittäin niin, että opettajat ilmoittivat perheille asioista liittyen kouluun, ja koulusosionomit lasten kuulumisista ja käyttäytymiseen liittyvistä asioista. Kaikki tiimissämme ottivat aktiivisesti huolenaiheitaan esiin sekä perheen, että tiimin kesken. Opetussuunnitelman perusteissa (2004)

kodin ja koulun yhteistyö käsitetään niin, että huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. (Opetushallitus 2016.) Mielestäni oli tärkeää päästä mukaan myös oppilaspalaveriin, joihin osallistui usein perheen ja opettajan lisäksi myös rehtori sekä oppilashuollon henkilöstöä. Koulusosionomina olin seurannut oppilaita joka päivä heidän arjessaan, mutta kuitenkin eri näkökulmasta kuin opettaja. Vaikka joskus mietimmekin, että kuinka monta aikuista koulun puolelta on hyvä vielä ottaa palaveriin ilman, että perhe tuntee olevansa niin sanotusti altavastaajana, koen pääasiallisesti useamman ammatinedustajan ja lapsen kanssa työskentelevän henkilön olevan vain eduksi asioita tarkastellessa ja tulevaisuutta pohtiessa. Koulun ja perheiden välistä yhteistyötä voisi ajatella myös jonkinlaisena matalan kynnyksen perhetyönä, sillä perhetyössä joko perheelle tehdään tai perheen kanssa tehdään jotain (Vuori & Nätkin 2007, 8-9). Oppilaspalavereissa pohdittiin usein esimerkiksi sitä, millaista perheen arkielämä on ja tarvitseeko perhe tukea esimerkiksi arjen rutiineihin. Palavereissa oli mahdollista antaa perheelle tarvittaessa neuvoja hyvin monialaisesti, sillä paikalla oli usean ammatin edustajia, mutta usein perheitä ohjattiin myös eteenpäin erilaisiin palveluihin, kuten Perhepiste Nopeaan.

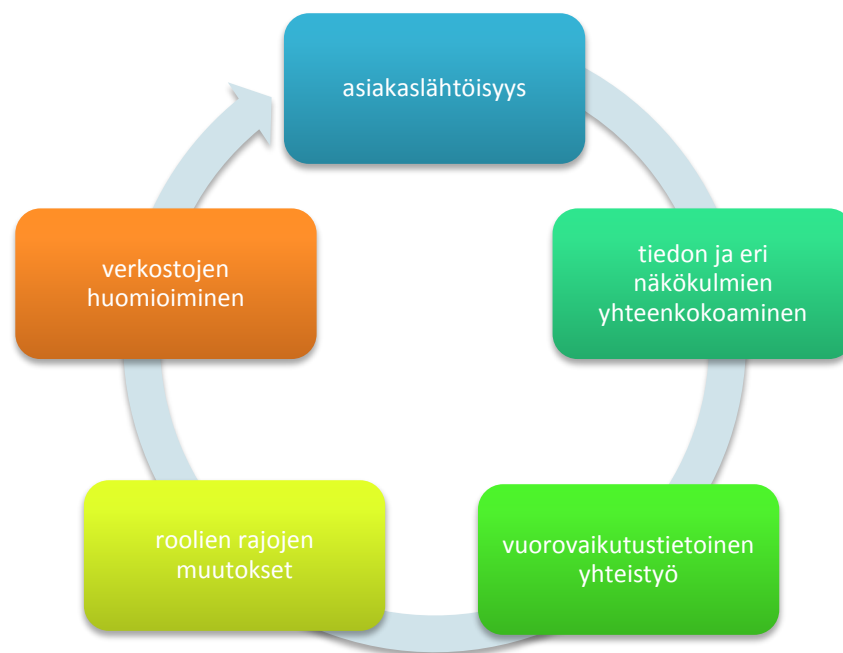
3.2 Moniammatillinen tiimi

Nyky-yhteiskunnassa monelta puuttuvat tärkeät ja läheiset tukiverkot, kun esimerkiksi asutaan kauempana omista vanhemmista ja sukulaisista. Perheiden hyvinvointiin vaikuttavat jatkuva kiire, suoriutumispaineet ja epävakaat ihmissuhteet. Lapsia viedään harrastuksiin, oma ura vaatii aikaa ja huomiota edetäkseen, kotona odottaa pyykki- ja tiskivuori, lasten kanssa täytyisi tehdä erilaisia asioita ja aikaa tarvitsisi myös nukkumiselle ja parisuhteelle. Kun tähän lisätään esimerkiksi vielä mielenterveys- ja päihdeongelmat, tarkoittaa se, että lasten arkeen tarvittaisiin kipeästi lisää turvallisia aikuisia ja kasvattajia. Nykyään vanhemmat odottavatkin vahvempaa tukea ja vastuuta lasten kasvatukseen asiantuntijoilta, kuten päiväkodeilta ja kouluilta. (Huhtanen 2007, 13–14.)

Työskentelemässäni koulussa moniammatillinen tiimimme koostui kolmesta opettajasta, ja kahdesta koulusosionomista, joista minä olin toinen. Riittämättömyyden tunne seurasi

arjessa siltikin, sillä viisi aikuista ei ole riittävästi 54 oppilaalle, kun osalla on vielä erityistarpeita. Tämä oli kuitenkin edistystä siihen, että usein yhdellä opettajalla voi olla lähes 30 oppilaan luokka hallittavana ja opetettavana.

Moniammatillisuudeksi kutsutaan sitä, kun eri alojen asiantuntijat työskentelevät yhdessä, saavuttaakseen yhteisen päämäärän. Tällaisessa yhteistyössä tarvitaan monenlaista osaamista, ja edellytyksenä onnistuneeseen, moniammatilliseen tiimityöskentelyyn vaaditaan työntekijöiltä avointa keskustelua ja vuorovaikutusta. Moniammatillisessa työskentelyssä laadittuun tavoitteeseen pyritään pääsemään pohtimalla eri näkökulmia, ja hyödyntämällä eri koulutusalojen osaamista. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008; Isoherranen 2005.)

Kuvio 2. Yllä olevasta kuviosta nähdään moniammatilliseen yhteistyöhön vaadittavia osatekijöitä (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 35).

Monet opettajat ovat jo todella uupuneita koulumaailmassa esimerkiksi ryhmäkokojen suurentumisesta johtuvan työmäärän kasvun takia, ja resurssipula voi pahentaa tilannetta entisestään. Myös oppilaiden pahoinvointi näkyy yhä selkeämmin, ja yhtenä syynä siihen pidetään perusopetuksen säästöjä. Liian isot ryhmäkoot liian pienellä määrällä aikuisia ja kasvattajia ajaa suomalaiset peruskoulut ahdinkoon. Ylen artikkelissa (2018) eräs opettaja kommentoikin seuraavasti: ”Suurin osa meistä opettajista tekee tätä työtä suurella sydämellä. On oikeasti todella hämmentävää, kun yhtäkkiä huomaakin, ettei tiedä enää,

mitä on tekemässä. Siinä sitten miettii, että olenko poliisi, psykiatri vai sosiaalityöntekijä – ja kuitenkin pitäisi pystyä opettamaan.” (YLE 2018.)

Keskustelimme tiimillä siitä, että millaisia hyötyjä ja haittoja oppilaille on aikuisten määrästä. Olimme sitä mieltä, että yleisesti ottaen oppilaat hyötyvät siitä, että heistä on useampi aikuinen huolehtimassa ja auttamassa oppimisessa sekä koulun arjessa. Vielä parempi olisi, jos malli voitaisiin aloittaa jo ensimmäisellä luokalla ja se kestäisi kuudenteen luokkaan saakka. Silloin oppilaat tottuisivat malliin, ja pysyvyydellä saataisiin suurin hyöty myös tulevaisuutta ajatellen. Yleisopetukseen integroiduille erityisoppilaille voi kuitenkin olla haastavaa luoda luottamuksellinen suhde niin moneen aikuiseen, tai edes ymmärtää hyvinkin mahdolliset epäselvyydet ja väärinymmärrykset mitä esimerkiksi aikuisten väliset tietokatkokset voi aiheuttaa.

Pohdin sitä, miten tiimillä toimiminen kouluissa yleensä sujuisi, vai olisiko parempi jos koulusosionomi toimisi enemmän yhteisöllisenä osana koulua, esimerkiksi koko ala-asteen tai yläasteen kanssa. Tiimissä toimiessa persoonien yhteensopivuus on kuitenkin hyvin tärkeää hedelmällisen yhteistyön varmistamiseksi, sekä yhteisten tavoitteiden luomiseksi. Olisi ehkä vaikeaa ajatella ja toimia lasten edun mukaisesti, jos tiimin jäsenten näkemykset lasten tuen tarpeesta ja ohjauksesta eroaisivat hyvin paljon toisistaan. Moniammatillisuuteen tarvitaan yhteisiä prosesseja kehittyä ja oppia, sekä jakaa ja vastaanottaa hiljaistakin tietoa (Linnossuo 1996, 73). Yhteisöllisenä toimijana koulusosionomi olisi myös saatavilla ja tukena isommalle oppilasmassalle, kuin vain yhdelle ikäluokalle.

3.3 Koulussa tehtävän ohjaustyön mahdollisuudet ja tulevaisuus

Ohjauksella ja sosiaali-ohjauksella ei ole vain yhtä määritelmää, ja niitä voidaan käsittää hyvin eri tavalla. Sosiaali-ohjaus kuitenkin määritellään sosiaali-ohjaintolain (1301/2014) § 16 enemmänkin yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvomiseksi ja ohjaamiseksi palvelujen käytössä sekä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa.

Vehviläisen (2014) mukaan kunnioittava, rakentava kohtaaminen ja dialoginen vuorovaikutus tekevät hyvän ohjauksen. Ohjauksen tarkoituksena on vahvistaa ohjattavan toimijuutta, ja ohjauksella edistetään ja tuetaan ohjattavan erialisia ongelmanratkaisutaitoja. (Vehviläinen 2014.)

Ohjaus on myös sosiaalipedagogista työtä, sillä esimerkiksi dialogin avulla ohjaaja pyrkii ohjaamaan asiakasta (oppilasta) eteenpäin omassa elämässään käyttäen asiakkaan omia voimavarojaan. Ohjaaja ei tee asioita ohjattavan puolesta, vaan tukee ja ohjaa häntä ymmärtämään ja tekemään asiat itse, jolloin hän oppii samalla omatoimisuutta sekä elämähallintataitoja. Ihmiset tarvitsevat kuitenkin usein toisen ihmisen ”peiliksi”, jonka kautta pohditaan ja reflektoidaan omaa itseään ja käyttäytymistään. Ohjaaja voi kertoa myös omia kokemuksiaan (=vertaistuki) ja siten antaa toiselle voimaa tehdä päätöksiä koskien omaa elämäänsä. (Onnismaa, Pasanen & Spangar 2004.)

Haasteena ohjaustyössä on tunnistaa ohjattavien kyvyt ja tarpeet. Koulussa esimerkiksi oppilas voi kieltäytyä tekemästä jotain koetta, jolloin ohjaajana miettii mistä se johtuu. Kokeeko oppilas ettei hän osaa, onko hänellä huonosti nukuttu yö takana, verensokerit alhaalla syömättömyyden vuoksi, tarvitseeko hän erilaisen ympäristön tehdä koetta, onko hän vain ”kapinallinen” vai onko kysymys jostain ihan muusta? Listaa voisi jatkaa loputtomiin, mutta ohjaajan haasteena on siinä kohtaa saada selville, tulisiko hänen vetää rajat vielä tiukemmiksi vai antaa niin sanotusti vähän löysää. Toisessa tapauksessa oppilaan käskeminen ja tieto hylätystä kokeesta motivoi oppilasta, mutta joissain tapauksissa taustalla voi olla muuta, jolloin ohjaajalta vaaditaan ymmärrystä ja kärsivällisyyttä selvittää asia. (Vehviläinen 2014.)

Nykyarjessa näkyvät hyvinvoinnin ongelmat kertovat siitä, että ote omiin ja muiden tunteisiin on koululaisilta yhä useammin hukassa. Kehittyäkseen tunne- ja sosiaalisissa taidoissa tarvitaan uusia toimintatapoja ja/tai ammatillaisia, joiden avulla lisätään kouluikäisten sosioemotionaalisia voimavaroja ennen kuin ongelmat kehittyvät. (Joronen & Koski 2010, 7-8.) Muun muassa masennuksen taustalla on usein jokin käsittelemätön tunne. Lapset oppivat tunnetaitoja jo kotona vanhempien esimerkeistä, ja vanhempien ja lasten välisistä vuorovaikutussuhteista. Päiväkodeissa ja kouluissa näitä taitoja harjoitetaan ja vahvistetaan yhdessä toisten lasten sekä aikuisten kanssa. Erityisesti ujoimpia ja arimpia lapsia auttaisi sosiaalisten ja tunnetaitojen harjoittaminen itseilmaisun ja vuorovaikutussuhteiden kehittämiseksi. (Jalovaara 2006, 27.) Sosionomin kompetensseihin kuuluu muun muassa asiakkaan tarpeiden ymmärtäminen ja voimavarojen vahvistaminen kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja elämäntilanteissa (Tampereen ammattikorkeakoulu 2017). Sosionomikoulutuksessa opiskellaan myös ihmisen kehityksen ja elämäntilanteiden psykologiaa, sekä yksilö- ja ryhmätyön menetelmiä jotka tukevat sosiaalisten ja tunnetaitojen

tojen kehittämistä ja tuntemista (Tampereen ammattikorkeakoulu n.d.). Koulukuraattorilakin löytyisi tähän vankkaa osaamista, mutta työnkuva ei siihen välttämättä anna tilaa. Yleensä kuraattori on omassa huoneessaan ja hänen luokseen täytyy useimmiten varata aika. Kuraattoreilla on myös useimmiten valtava oppilasmäärä, eivätkä he ehdi työskentelemään oppilaiden arjen keskellä niissä ennalta-arvaamattomissa tilanteissa, joissa lapset ja nuoret tukea ja ohjausta tarvitsevat ehkä eniten.

”Arviolta 70 000 suomalaista lasta kasvaa perheessä, jossa ainakin toisella vanhemmista on vakava alkoholi- tai huumeongelma.” (Lasten seurassa.fi n.d.). Moni lapsi ja nuori kärsii vanhemman tai vanhempien päihdeongelmasta, ilman että kukaan edes tietää olemassa olevasta ongelmasta. Sen vuoksi olisikin hyvä, että kouluilla lähellä oppilaita ja heidän arkeaan löytyisi sellainen henkilö, joka osaa tunnistaa kyseisiä asioita ja puuttua niihin. Vanhemman hoitamaton päihdeongelma näkyy muun muassa lasten ikätasosta poikkeavana vastuunkantamisena, masennuksena sekä erilaisina tunne-elämän ja käyttäytymisen häiriöinä (Solantaus n.d.). Vanhemman päihdeongelmat aiheuttavat lapsissa erilaisia tunteita, joista yksi on usein häpeä. Voimakas häpeän tunne saattaa lamauttaa ihmisen fyysisesti ja psyykkisesti, ja ihminen voi tuntea itsensä huonoksi ja arvottomaksi, jolloin hänen itsetuntonsa heikkenee. Häpeän tunnetta, kuten muitakaan tunteita, ei tulisi salailla ja piilotella, sillä se johtaa helposti masentumiseen ja eristäytymiseen muista ihmisistä. Ymmärtäväisen, alan ammattilaisen kanssa käyty avoin keskustelu saa kuitenkin häpeän tunteen vähenemään ja jopa poistumaan ajan myötä. Myös huumori voi auttaa käsittelemään vaikeita tunteita. (Jalovaara 2006, 21.) Sellaisella lapsella tai nuorella, jonka huoltajat ja kotona asuvat aikuiset käyttävät liikaa päihteitä, on ehdoton tarve tuelle ja avulla, jottei hänen kehityksensä ja hyvinvointinsa vaarannu enempää kuin se on jo ehtinyt vaarantua. Lapsi tai nuori tarvitsee hyviä ja turvallisia ihmissuhteita, joissa **osaataan ottaa myös lapsen näkökulma huomioon**. Lapset ovat uskollisia vanhemmilleen, eivätkä usein myönnä kotona tapahtuvaa päihteiden liika -tai väärinkäyttöä asiaa kysyttäessä. Vanhempien päihteidenkäyttö voi olla lapselle myös niin arkipäiväistä, ettei hän itse ymmärrä siinä olevan mitään väärää. Ongelmalliset perhetilanteet voivat aiheuttaa lapselle muun muassa aiemmin mainittuja oireita, ilman että lapsi itse tajuaa niiden alkuperää. Lapsen tilanteeseen voi vaikuttaa jo yksi luotettava aikuinen, ja mahdollistaa ongelmista puhumisesta ja niiden selvittämiseen. (Saarto 2015.)

Tulevaisuudessa koulusosionomi voisi työskennellä esimerkiksi työparina koulunkäynninohjaajan kanssa, jolloin koulunkäynninohjaaja voisi olla enemmän läsnä oppitunneilla

ja tukea sekä ohjata lasten oppimista ja tuntien etenemistä. Koulusosionomi taas voi keskittyä enemmän oppilaiden vapaissa tilanteissa, kuten välitunneilla toimimiseen, sekä perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Koulusosionomi voi esimerkiksi tavata perheitä ja keskustella yhdessä heidän kanssaan tarvittavasta tuesta. Tämä olisi ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

Malon ja Saksmanin mukaan (2011) ehkäisevä lastensuojelu alakouluissa nähdään koulun ja lastensuojelun toimijoiden mukaan lapsen arjen tukemisena, kuten hyvänä perusopetuksena ja oppilaan arvostamisena, sekä huolen tunnistamisena ja siihen puuttumisena. Alakoulua voidaan pitää osana lastensuojelua ja vaikutusmahdollisuudet lapsen hyvinvointiin koulun kautta ymmärretään näiden toimijoiden saralla. Moniammatillisuus nähdään tukena omalle jaksamiselle ja työskentelylle, mutta haasteena yhteistyössä ja sen kehittämisessä on ajanpuute. (Malo & Saksman 2011.) Tämä ilmeni myös kouluvuoden aikana tiimissämme, sillä ehdimme hyvin harvoin tapaamaan koko viiden hengen tiimillä miettiäksemme parhaita toimintatapoja sekä lähestymismalleja erilaisiin tilanteisiin.

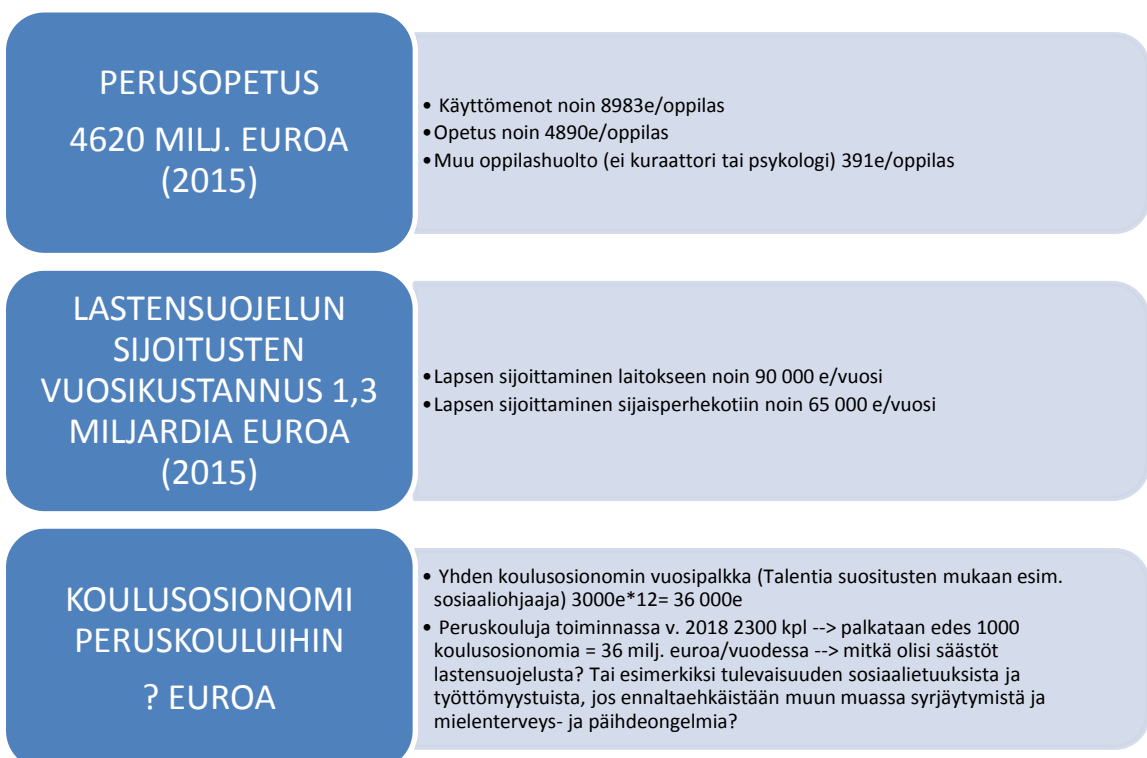
3.4 Taloudellinen hyöty

Ei ole tutkittu tai todettu, että koulusosionomi vähentäisi lastensuojelun asiakkaiden määrää tai vähentäisi huostaanottoja ja sijoituksia, mutta tiedetään, että mahdollisimman varhain havaitut ja tunnistetut ongelmat, sekä jo peruspalveluissa tarjottu tuki vähentävät lastensuojelun tarvetta. (Paavola ym. 2010.) Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 perusopetukseen on käytetty rahaa 4620 miljoonaa euroa (Tilastokeskus 2017). Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen yksikkökustannusraportin mukaan sijaishuolto laitoksessa maksaa 261 euroa vuorokaudessa, ammatillisessa perhekodissa 179 euroa vuorokaudessa ja sijaisperheessä 76 euroa vuorokaudessa (THL 2016). Näiden lukujen perusteella arvioituna lapsen sijoittaminen vuodeksi laitokseen maksaa yli 90 000 euroa, ja vuoden sijoitus ammatilliseen sijaisperhekotiin maksaa noin 65 000 euroa. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0–20-vuotiaita lapsia ja nuoria oli kaikkiaan 17 664 vuoden 2015 aikana (THL lastensuojelun tilastoja). Jos lasketaan 17 664 (sijoitetut lapset ja nuoret 2015) kertaa 77 500 euroa (keskiarvo sijoitusten kustannuksista per lapsi/vuosi), tulee pelkästään lastensuojelun sijoitusten vuosikustannukseksi (olettaen, että kaikki lapset ovat sijoitettuna koko vuoden) **yli 1,3 miljardia euroa**. Jos perusopetukseen kohdennettaisiin useamman koulusosionomin verran rahaa, olisiko mahdollista että sijoitukset ja niistä syntyvät kustannukset vähenisivät? Jos pelkästään yhden lapsen laitokseen sijoittaminen maksaa vuodessa yli

90 000 euroa, palkkasi sillä summalla jo vähintään kaksi koulusosionomia. Parhaassa tilanteessa koulusosionomin ja ehkäisevän lastensuojelutyön avulla pystyttäisiin välttämään koko lapsen sijoitustarve (puuttamalla esimerkiksi lapsen jatkuvaan koulusta pinnamiseen ja tekemällä tiivistä yhteistyötä perheen kanssa), ja näin säästyisi suuria summia rahaa vuodessa, vaikka koulusosionomi työskentelisikin vain yhden oppilaan parissa. Kokonaisuudessaan tämä olisi kuitenkin niin suuri ja laaja laskelma, että se vaatisi opinäytetyötäkin suuremman tutkimuksen.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen teettämän tilastoraportin ”Päihdehaittakustannukset 2010” mukaan alkoholin käytön aiheuttamat kustannukset maksoivat julkiselle sektorille vuonna 2010 arviolta 0,9-1,1 miljardia euroa. Ehkäisevän päihdetyön osuus tästä oli vain prosenttien verran. Suurin erä (25 %) aiheutui alkoholin käyttöön liittyvistä sosiaalihuollon kustannuksista, jotka olivat 224–267 miljoonaa euroa. Sosiaalihuollon haittakustannuksista **suurin erä oli lastensuojelun alkoholiehtoiset kustannukset, jotka olivat noin 118 miljoonaa euroa.** (Jääskeläinen 2012.)

Kouluissa, oppilaiden arjessa työskentelevällä sosiaalialan ammattilaisella olisi mahdollisuus huomata lasten vanhempien alkoholinkäytöstä johtuvat ongelmat, ja mahdollisesti puuttua niihin ennaltaehkäisevästi ennen kuin tilanne olisi niin paha, että lapsi otettaisiin huostaan tai sijoitettaisiin muualle. Näin syntyisi säästöjä myös päihdehaittojen hoitamisesta ja korjaamisesta sosiaalihuollon lastensuojelun haittakustannusten osalta.

Kuvio 3. Yllä olevassa kuviossa selkeytettynä perusopetuksen ja lastensuojelun kustannuksia vuodelta 2015, ja pohdintaa miten koulusosionomien palkkaus voisi vaikuttaa kuluihin tulevaisuudessa.

Ylimmäisessä palkissa ilmenee perusopetuksen kustannukset vuonna 2015, ja hieman sen jakautumista. Keskipalkista ilmenee lastensuojelun sijoitusten kustannukset vuonna 2015, ja kuinka paljon sijoittaminen laitokseen tai sijaisperhekotiin keskimääräisesti maksaa. Alimmassa palkissa on pohdintaa koulusosionomin palkkauksesta, sekä mahdollisista kuluista ja säästöistä joita siitä syntyisi.

4 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Tutkimusmenetelmät

Päädyin valitsemaan opinnäytetyön kvalitatiiviseksi, eli laadulliseksi tutkimukseksi. Hirsjärvi ym. (1997) kuvaavat, että kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on kuvata todellista elämää. Tutkimusta tehdään hyvinkin kokonaisvaltaisesti aiheeseen liittyen, sillä elämässä usein kaikki vaikuttaa kaikkeen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997)

Kvalitatiivinen tutkimus tarkastelee ennemminkin laatua, kun taas kvantitatiivinen on määrällistä tutkimusta. Koin opinnäytetyöni enemmänkin toimintatutkimukseksi, joka on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen muodoista, ja jonka tarkoituksena on kehittää jo olemassa olevan organisaation toimintatapoja tai toimintaa yleensä. Tässä tapauksessa kehityksen kohteena ovat peruskoulut, ja sinne sosiaalityön lisääminen ohjauksen muodossa, sekä lisä-resursointi koulusosionomin toimella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997; Syrjälä ym. 1994.) Toimintatutkimuksessa tutkija on kentällä subjektina eli osana toimintaa ja pyrkii silti säilyttämään objektiivisen havainnoijan roolin (Kuula 1999; Syrjälä ym. 1994).

Mielestäni haastattelu perheille ja opettajille antaisi laadukasta ja yksityiskohtaista tietoa toiminnastamme ja siitä, millaista sosiaalityötä kouluun olisi hyvä saada ja miten koulusosionomin rooli on tähän mennessä näkynyt.

Menetelminä opinnäytetyön tekemisessä käytin havainnointia päiväkirjan avulla, sekä haastatteluita. Päiväkirja, eli omat havaintoni koulun arjesta ja sosionomin työnkuvasta, antoivat hyvää pohjaa mallin esittelylle sekä toiminnan kuvaukselle. Huomasin kuitenkin, että kirjoitin päiväkirjaan usein omia tuntemuksiani päivän tapahtumista ja asioista, jotka hieman hankaloittivat kuvauksen tekemistä. Tarkoitus kun oli kuitenkin vain kertoa havainnoista ja tapahtumista ilman kenenkään henkilökohtaista mielipidettä ja tuntemuksia. Uskon kuitenkin, että sain lopulta kirjoitettua havaintoni luotettavasti ja oikeudenmukaisesti, riippumatta siitä mitä mieltä jostain asiasta olin, tai mitä tunsin kyseissä hetkessä.

Haastattelut päätin tehdä puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jolloin saisin johdateltua haastateltavat mahdollisimman lähelle aihetta sekä tutkimuskysymyksiäni, mutta kuitenkin jätettyä myös tilaa haastattelu hetkessä syntyville lisäkysymyksille ja ajatuksille.

Näin ollen myös liitteenä olevat haastattelukysymykset ovat olleet vain suuntaa antavia. (Hirsjärvi & Hurme 2006.)

4.1.1 Havainnointi päiväkirjan avulla

Aloitin keräämään päiväkirjaan merkintöjä heti työn alettua elokuussa 2017. Otin tavoitteekseni kirjoittaa sinne havaintojani sekä ajatuksiani vähintään kerran viikossa. Aluksi tavoite onnistuikin erittäin hyvin, mutta pian huomasin kirjoittamisen vähentyneen arki-kiireiden keskellä. Sain kuitenkin kerättyä päiväkirjaan materiaalia ihan kiitettävästi toiminnan kuvausta varten, ja kuten moniammatillisessa tiimissä kuuluukin, sain apua myös tiimimme opettajilta koulun arjen kuvausta varten.

Havainnointi, eli observointi voi olla joko reaktiivista tai ei-reaktiivista, eli havainnoinnin kohde voi olla häneen kohdistuvasta havainnoinnista tietoinen tai ei. Tässä tapauksessa olin kertonut perheille ja oppilaille että teen aiheesta opinnäytetyötä, mutta en erikseen maininnut, että kirjoitan havaintojani ylös. Kenenkään henkilöllisyys ei kuitenkaan opinnäytetyön tutkimuksessa paljastu, ja tarkoituksena on kertoa havainnoista yleisellä tasolla ja enemmänkin arkea kuvaten. Havainnoinnilla voidaan kerätä tietoa siitä, miten ihmiset toimivat ja käyttäytyvät erilaissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Tutkimuksen luotettavuudenkin kannalta oli tärkeää, ettei havainnoinnista kerrottu oppilaille etukäteen – olihan tarkoitus havaita normaalissa arjessa tapahtuvia hetkiä. Havainnoinnin huonona puolena voidaan pitää sen vaatimaa pitkäjänteisyyttä, mutta tässä tapauksessa se oli menetelmänä erinomainen, koska työskentelin koululla kokonaisen lukuvuoden samassa roolissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997.)

4.1.2 Haastattelut

Päädyn valitsemaan yhdeksi menetelmäksi haastattelut, sillä kyselemällä suoraan asianosaisilta henkilöiltä koulumaailman arjen sujuvuudesta tulisi tutkimuksesta mahdollisimman todellinen. Perheille ja opettajille koulumaailma on kuitenkin suuri osa heidän arkeaan ja elämäänsä, joten ajattelin että koulun arkea tutkittaessa olisi parasta että sen asiantuntijat saisivat siitä itse parhaiten kertoa. Haastattelun epäkohtana voidaan toki ajatella

tutkimuksen ja haastatteluiden luottavuutta, koska emme pysty sanomaan varmaksi esimerkiksi haastateltavan taipumusta antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2006).

Haastattelin opinnäytetyöhöni neljää perhettä, ja kahta opettajaa. Aloitin tammikuussa 2018 lähettämällä saatekirjeet oppilaiden koteihin (Liite 1.), jossa kysyin vapaaehtoisia ja kiinnostuneita perheitä osallistumaan haastatteluun. Soitin valikoituneiden perheiden koteihin sopiakseni haastatteluajasta, ja haastattelut tapahtuivat tammikuun lopun ja maaliskuun alun välisenä aikana.

Perheet tulivat sovittuina ajankohtana koululle, jossa haastattelut pidettiin. Koin koulun olevan paras paikka rauhallisuuden ja tutun ympäristön vuoksi. Jokaisen haastattelun alussa muistutin ja kysyin vielä haastattelun nauhoituksesta, kerroin haastatteluiden käyttötarkoituksen ja niiden tuhoaminen opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kertasin perheiden henkilöllisyyden pysyvän salassa koko prosessin ajan, eikä missään kohtaa opinnäytetyötä kävisi ilmi keitä on kyseessä. Pyysin myös huoltajia allekirjoittamaan luvan haastatella heidän alaikäistä lastaan (Liite 2.).

Lopuksi ennen haastattelun aloittamista, pyysin perheitä olemaan mahdollisimman rehellisiä ja avoimia, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman luotettavat ja pystyisimme myös kehittämään tiimimme toimintaa parempaan suuntaan.

Opettajia halusin haastatella, kun kouluvuotta olisi jo kulunut hyvä tovi. Sovimmekin kahden opettajan kanssa haastattelut huhtikuulle 2018. Kummatkin opettajat olivat olleet tekemissä kyseisten oppilaiden kanssa enemmän ja vähemmän kuluneiden kouluvuosien aikana. Liitteenä (Liitteet 3. & 4.) ovat käyttämäni haastattelukysymyksien rungot perheille ja opettajille.

4.2 Aineiston kerääminen ja analysointi

Haastattelut äänitettiin, jonka jälkeen litteroin ne. Ensin vuorossa oli perheiden haastattelut, sen jälkeen opettajien haastattelut. Tämän jälkeen jaoin haastatteluissa ilmenneitä asioita teemoittain. Tulostin litteroidut haastattelut, josta niitä oli helpompi lähteä tutkimaan, ja alleviivaamaan eri väreillä tutkimukseen liittyviä asioita. Aloitin alleviivaamalla kaikki

1. tutkimuskysymykseen liittyvät kommentit ja asiat sinisellä, ja 2. tutkimuskysymykseen punaisella.

Ei voi sanoa, että opinnäytetyön prosessissa olisi näkynyt tarkasti rajattuna aineiston analyysi. Tässä, kuten monessa muussakin laadullisessa tutkimusprosessissa jossa käytetään useaa menetelmää, analysointi tapahtui pitkin matkaa. Koko opinnäytetyöprosessi on itsessään ollut analysointia sekä havainnoistani lukuvuoden aikana koulusosionomina, että haastatteluista tulleesta materiaalista perheiltä ja opettajilta. Voisi sanoa, että yhtenä analyysimenetelmänä käytin kuitenkin teemoittelua, sillä litterointien alleviivaus ja jaottelu eri tutkimuskysymyksiin, eli teemoihin oli tutkimuksen keskeisten aihepiirien hahmottamista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997.)

5 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Perheiden kokemukset

Perheiden kokemusten ja näkemysten perusteella kouluilla tarvittaisiin lisää aikuisia, jotka osaisivat tukea ja ohjata oppilaita esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa tai tunne-elämään liittyvissä asioissa. Myös murrosikään liittyvissä kysymyksissä koettiin tuen tarvetta ulkopuoliselta henkilöltä, sillä perheiden kokemusten mukaan lapset eivät usein uskalla tai halua keskustella niistä kotona.

Mäkisen ym. (2009) kertovat, että sosionomin kompetensseihin, eli kykyihin ja taitoihin kuuluu ymmärtää ja pohtia oppilaita sekä yksilöinä, että osana yhteiskuntaa ja ohjata heitä sen mukaan eteenpäin, teoreettista näkökulmaa ja opittua käyttäen. Sosionomi koulussa pystyy siis näkemään oppilaiden yksilölliset tarpeet ja ottaa ne huomioon esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa tukemiseen ja ohjaamiseen, mutta ymmärtää myös yhteiskunnallisesta näkemyksestä oppilaita, eli lapsia ja nuoria koskevat paineet sekä odotukset, jotka vaikuttavat myös oppilaiden välisiin suhteisiin sekä toimintamalleihin. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009.)

”Mun mielestä on hienoa, että on opettaja ja sit joku muu, että on vähän niinkun sellanen kaveri oppilaalle. Eihän opettajalla oo aikaa oikeesti keskittyä kaikkiin, kun sillä on niinkun miljoona asiaa huolehdittavana ihan varmasti. Niin on sitten kuitenkin se toinen, joka pystyy auttaa.”

Tärkeänä perheiden haastatteluista nousi esille yhteistyö perheiden kanssa. Heidän mielestään oli hyvä juttu, että oli enemmän aikuisia joihin ottaa tarvittaessa yhteyttä. Esimerkiksi eräs huoltaja kommentoi, että opettajalle hän yleensä laittaa lapsen poissaoloon liittyvät viestit, mutta jos perheelle/oppilaalle olisi tapahtunut jotain, laittaisi hän siitä viestiä koulusosionomille. Haastatteluiden perusteella vanhemmat kokivat, että kuluneena lukuvuonna asioihin oli saatu ihan eritavalla tukea ja apua kuin aiemmin.

Tässä olisi mahdollisuus jonkinlaiseen matalan kynnyksen perhetyöhön kouluista käsin, sillä sosionomin kompetensseihin kuuluu vahvasti perheiden kanssa työskentely, ja sosionomeja työskenteleekin esimerkiksi kaupungin perhetyössä. Sosionomin kompetensseihin kuuluu myös sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, ja koska usein lasten ongelmat ja murheet lähtevätkin kotoa, pystyisi koulusosionomi tässä ohjaamaan perheitä

oikeiden palveluiden ja tukien äärelle (Mäkinen ym. 2009; Helminen 2017). Perhetyö on usein moniammatillista yhteistyötä, jossa hyödynnetään eri alojen ammattilaisia ja yhdistetään osaamista perheen hyvinvoinnin ja auttamisen tukemiseksi. Kohteena ovat perheet ja niiden jäsenet, ja työtä tehdään usein asiakkaiden, eli perheiden arjessa. Perhetyössä korostuu lapsen etu, ja suunnitelmat sekä tavoitteet perheen kanssa työskennellessä pohditaankin ensisijaisesti lasten edun mukaisesti. Perhetyössä käytettävät menetelmät ja lähestymistavat ovat hyvin tapauskohtaisia ja riippuvaisia perheen tilanteesta, voimavaroista sekä mahdollisista tukiverkostoista ja käytettävissä olevista palveluista. (Vuori & Nätkin 2007.)

”Nyt on ollut enemmän yhteistyötä kodin ja koulun välillä, joka on tosi kiva juttu.”

”Helpompaa, kun on enemmän aikuisia keihin ottaa yhteyttä.”

Haastatteluiden perusteella tärkeimmäksi nousi se, että koululla oli ollut nyt aikuisia jotka olivat turvallisia, helposti saatavilla, aidosti läsnä ja kuuntelivat oppilaita tasa-arvoisesti. Saimme positiivista palautetta lukuvuoden aikana perheiltä, sillä heidän ja oppilaiden kokemuksien mukaan nyt myös hiljaisemmat oppilaat uskalsivat tuoda äänensä kuuluviin, ja tulivat nähdyksi ja kohdatuksi tasa-arvoisina luokan jäseninä. Erään huoltajan mielestä tytöillä oli ollut paljon enemmän erilaisia pikku riitoja aiempänä vuotena, mutta nyt riidat olivat hänen mielestään vähentyneet – tai ainakin ne olivat selvitetty heti, jolloin kotiin mennessä lapsellakin oli ollut turvallinen olo ja hyvä mieli. Sosionomin työhön kuuluu pääasiallisesti asiakkaiden arjessa toimiminen, asiakkaan vierellä. Näkisin myös koulusosionomin työn olevan sosiaalipedagogisella työotteella tehtävää työtä, yhdessä oppilaiden kanssa heidän arjessaan. Työnkuva onkin ehkä vaikea mahduttaa ahtaisiin raameihin, sillä työ elää ihmisten elämän, arjen, muutosten ja vaikutusten mukana. Tarkoituksena kuitenkin on aina olla turvallinen, aidosti läsnä oleva henkilö oppilaiden tukena. Sosionomi osaa ajatella ja reflektoida asioita usein monesta eri näkökulmasta, ja ohjata asiakkaitaan, eli tässä tapauksessa oppilaita, heidän omien voimavarojensa sekä taitojensa mukaisesti eteenpäin (Mäkinen ym. 2009).

”Nyt niistä puhutaan enemmän (riidoista ja erimielisyyksistä ym. ongelmista oppilaiden välillä), ennen ei ollut sellaista ohjaajaa kenelle puhua”

”Ohjaajien kans on kiva jutella”

”Nii ja jos ei kerro opettajalle, niin sit tarvis aina lähtee tonne terveydenhoitajalle ja sitä kautta selvittää. Niin se sosionomi on kuitenkin täällä luokassa.”

”Te ootte vähän sellasia helposti lähestyttäviä”

”Te ootte yleensä aina lähimpänä”

Vanhempien ja oppilaiden kokemusten perusteella useampi aikuinen luokkaympäristössä ja oppilaiden arjessa myös lisäsi luokan työrauhaa, ja auttoi havainnoimaan erilaisia oppilaiden arjessa tapahtuvia asioita joissa tarvittiin ohjausta ja tukea. Perheiden kokemusten mukaan oli hyvä, että nyt opettaja oli saanut keskittyä enemmän opettamiseen, kun koulusosionomi voi hoitaa kouluarjessa tapahtuvat tilanteet luokan ulkopuolella, ilman että opetus häiriintyy. Kukaan vanhemmista ei kysyttäessä osannut sanoa mitään huonoa siitä, että sosionomeja tulisi kouluihin. Tietysti tässä täytyy ottaa huomioon myös se, että haastattelijana toimin minä koulusosionomin roolissa, joten kaikki eivät välttämättä uskalla sanoa sitä suoraan. Myös haastatellut oppilaat olivat jokainen tyytyväisiä siihen, että aikuisia oli ollut nyt enemmän. Haastatellut oppilaat kertoivat, että useampi aikuinen luokkaympäristössä on helpottanut asioiden kertomista, tuntityöskentelyä ja rauhallisuutta. Tai jos sattuu jotain, niin opetus ei keskeydy, kun toinen aikuinen voi olla hoitamassa tilanteita luokan ulkopuolella. Toisaalta, kuuntelevan ja keskusteleavan aikuisen roolin voi hoitaa moni muukin kuin sosionomi. Pohdinkin perheiden ja opettajien, sekä omien kokemusteni perusteella, että olisiko koulumaailmaan vietävän henkilön identiteetissä tärkeämpää tietty ammatti, vai henkilön oma persoona. Tämä tulee ehkä selviämään hieman enemmän vuosien kuluessa, kun sosionomeja työskentelee enemmän ja kauemmin koulumaailmassa. Sosionomilla on kuitenkin juuri sellaista laajaa yksilöllistä sekä yhteiskunnallista osaamista, jota koulumaailmassa tarvitaan (Mäkinen ym. 2009).

”Sitten se, et teitä on enemmän aikuisia, niin se ei näy niin selkeesti sit taas näiden lasten elämään jos jossain tapahtuu jotain. Kun taas sitten viime vuonna kun oli yks opettaja, niin jos hän oli selvittämässä jonkun sotkuja, niin sehän näky välittömästi lasten elämään.”

”Et siis ootte niinku hienosti hoitanut sen, et nää saa niinku rauhassa keskittyä siihen oleelliseen ja opiskeluun.”

”Tosi hyvä juttu että on enemmän aikuisia, nyt on paljon rauhallisempaa kun viime vuonna”

”On hyvä, että vaikka opettajalla on ne omat taitonsa, niin on sellanekin joka ymmärtää ja osaa katsoa sitä asiaa jostain muualtakin, kun sieltä opettajan näkökulmasta”

Perheiden mielestä moniammatillisuus kouluyhteisössä toimii, ja monen mielestä opettaja sekä sosionomi täydentävät toinen toistaan. Tässä toki täytyy huomioida se, että kolme neljästä haastateltavasta vanhemmasta tiesi hyvin vähän siitä, mitä sosionomin ammattitaitoon kuuluu. Perheiden kertomat kokemukset kuitenkin perustuivat tähän kyseiseen lukuvuoteen, jolloin koulusosionomit sekä opettajat toimivat tiimissä. Näin perheet saivat lähietäisyydeltä nähdä miten toimimme koulun arjessa, ja nimenomaan kehuivat sitä toimintatapaa joka meillä tiimin kanssa oli.

Moniammatillisesta työskentelystä oppilaat hyötyvät monella eri tavalla, sillä siten heidän tarpeita sekä toiveita voidaan huomioida monin eri tavoin, jolloin erinäisiin epäkohtiin on myös helpompi puuttua. Opettajat saavat keskittyä päätehtäväänsä, eli opettamiseen, kun taas sosiaalialan ammattilainen pystyy toimimaan oppilaiden vuorovaikutus- ja tunnetaitojen äärellä. Usean ammatinedustajan sekä aikuisen ollessa läsnä oppilaiden arjessa, on myös helpompi huomata erinäisiä ongelmia ja haasteita, tai jopa perheessä tapahtuvaa lapsen kaltoinkohtelua. Eri alojen ammattilaiset kokoavat myös monenlaista osaamista yhteen työskennellessään yhdessä, jolloin oppilas pystytään näkemään kokonaisvaltaisesti monesta eri näkökulmasta. Tämä kaikki on ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä. (Helminen 2017.)

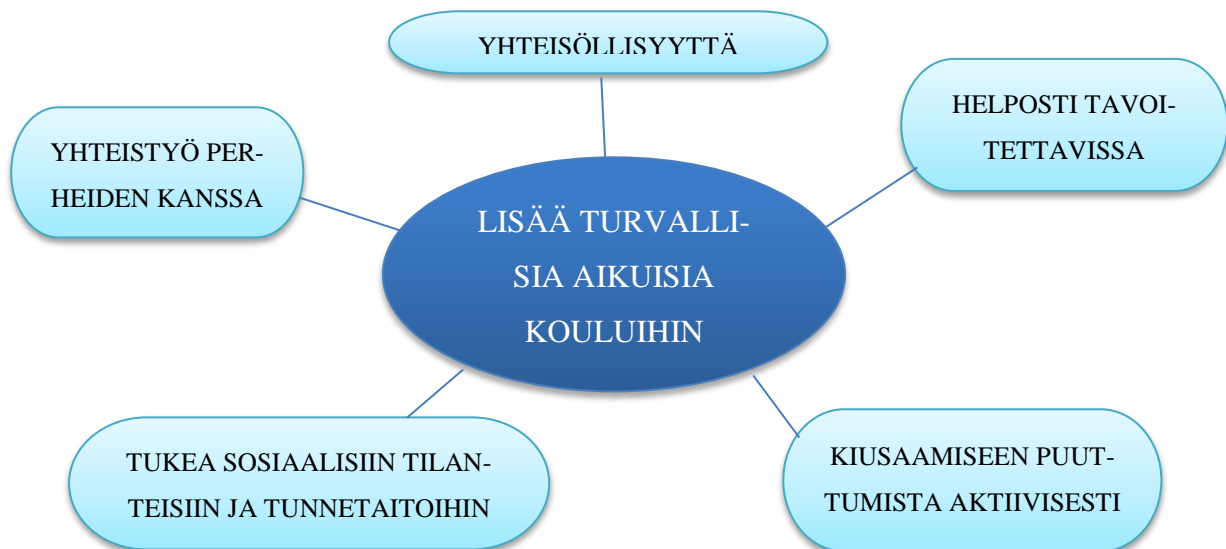
”Täydentää hyvin toinen toisiaan” (opettaja ja sosionomi)

”Mä oon ihan sitä mieltä, että on todella hyvä tää, vaikka on hyvä opettajakin. Ja kun lapset ei aina kerro kaikille aikuisille kaikkea, niin hyvä että on useampi kuuntelija.”

”Opettajan perustehtävänä on kuitenkin se opettaminen, kun taas sosionomilla on tietoa ihmisestä ja ihmisen käyttäytymisestä ja tällasista jutuista enempi, niin pystyy sitten eri näkökulmia ottaa, ja kun kaikkihan vaikuttaa kaikkeen.”

Perheet kokivat tärkeänä osana myös yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen. Kouluyhteisöön kuulumisen tunne, oppilaiden vahvuuksien tunnistaminen ja kodin ja koulun välinen yhteistyö tukee lasten ja nuorten hyvinvointia kouluyhteisössä (Koivisto & Rautakoski 2013). Osallisuus on tärkeä osa jokaisen ihmisen elämää, ja sosionomin osaamiseen kuuluukin tukea osallisuuden lisäämistä ja ylläpitoa. Osallisuus on yhteenkuuluvuutta, vaikuttamista sekä oman elämänsä että yhteiskunnan kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin ja palveluihin. Osallisuus ilmenee omassa elämässä päätösvaltana ja mahdollisuutena säädellä tekemisiään ja olemisiaan sekä vaikuttamisena oman elinympäristön ja palveluiden prosesseissa ja muutoksissa. Osallisuus ilmenee myös laajemmin yhteiskunnassa vaikuttamalla ja osallistumalla yhteisten asioiden luomiseen ja kokemiseen, tai kokemalla olevansa osa suurempaa ryhmää tai joukkoa. (Isola ym. 2017.)

Perheet toivoivat aktiivista puuttumista kiusaamiseen ja myös sen ennalta ehkäisyyn. ”Kiusattujen lasten osuus peruskouluikäisistä on useimpien tutkimusten mukaan 5-15 prosenttia. Luku riippuu muun muassa käytetystä tutkimusmenetelmästä (onko kiusatut lapset tunnistettu itse- vai toveriarviointien perusteella ja miten kiusaaminen on lapsille tutkimuksessa määritelty) ja lasten iästä.” (Salmivalli 2010, 17.) Yleinen ja sosiaalinen ahdistuneisuus, huono itsetunto, yksinäisyys, kielteinen minäkuva ja masennus ovat yhteydessä kiusatuksi tulemiseen koulussa (Salmivalli 2010, 26). Salmivalli (2010) muistuttaa, että vastuu kiusaamiseen puuttumisesta on sekä kodeilla että kouluilla. Koululla on iso rooli koko luokkayhteisön vaikuttamisessa ja yhteishengen luomisessa, kun taas vanhemmat tuntevat lapsensa perusteellisesti. Vanhempien näyttämä esimerkki lapsilleen vuorovaikutustilanteissa, erilaisuuteen suhtautumisessa, suvaitsevaisuuden kehittämisessä sekä esimerkiksi empatian tunteen kokemisessa on varsin merkittävä. Koululla pystytään kehittämään lapselle jo syntyneitä ajatusmalleja, ja tarjoamaan välineitä sujuvaan yhteistyöhön erilaisten ihmisten kanssa. Koulun ja kodin välisellä sujuvalla yhteistyöllä päästään kuitenkin parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. (Salmivalli 2010, 32–33.) Kun koululla on useampi aikuinen ja ammattilainen, on myös mahdolliset kiusaamista-paukset helpompi huomata jolloin niihin pystytään myös reagoimaan nopeammin. Sosionomin ohjaustaidot auttavat selvittämään erilaisia kiusaamistilanteita, ja esimerkiksi opettajien ja koulusosionomien yhteistyö sosiaalisten ja tunnetaitojen vahvistamisessa voivat ennalta ehkäistä kiusaamista kouluyhteisössä. Aikuisilla, ja varsinkin opettajilla on iso rooli vaikuttaa luokan yhteishengen ja kehittymiseen koulun arjessa.

Kuvio 4. Keskeiset tulokset perheiden haastatteluista.

Kuvio 4 selkeyttää perheiden haastatteluista nousseita tarpeita esiin. Keskeisenä ilmiönä esiin nousi turvallisten aikuisten lisääminen kouluihin, joka ilmenee kuvion keskikohdasta. Sen ympärillä olevat teemat kuvaavat niitä ominaisuuksia, joita perheet toivoisivat ja odottaisivat kouluarjessa työskentelevällä turvallisella aikuisella olevan.

5.2 Opettajien kokemukset

Opettajien haastatteluista nousi esille paljon samoja teemoja, kuin perheidenkin haastatteluista. Pääasiallisesti kouluympäristöön koettiin tarvetta aikuiselle, joka ohjaisi ja tukisi oppilaita sosiaalisissa suhteissa ja tilanteissa. Opettajien mielestä oli tärkeää, että kyseinen henkilö toimisi arkilähtöisesti lähellä oppilaita, ja olisi tavoitettavissa matalallakin kynnyksellä, niin kuin nyt lukuvuotena 2017–2018 oli ollut.

”Nyt sitä apua ja tukea on saatavilla heti akuutisti eri tilanteissa.”

Opettajien haastatteluista kävi ilmi, että vastuunjako opettajien ja koulusosionomien kesken helpottaa opettajien taakkaa, jolloin myös opetuksen laatu paranee ja opettajien henkinen kuormitus vähenee. Voisi ajatella, että opetuksen laadun parantuessa ja oppilaiden saadessa tukea ja ohjausta sosiaalsiin ongelmiin, myös oppimistulokset parantuisivat.

”Kyllä mä sanoisin, että vaikka tiimin kanssa täytyy käyttää ajallisesti enemmän aikaa työntekoon, niin kyllä mä nään tän tiimin pelkästään positiivisena.”

”Tietää, että jos tulee niitä tilanteita, niin ei tarvi pohtia, että kuka nyt lähtee niiden perään tai et tavallaan se vastuukysymys on jaettu, niin se on henkisesti hirveen iso asia.”

”Kyllähän tää helpottaa tota opetustyötä ihan hirveesti, et mä tiän sen, että mä keskityn siihen oppituntiin ja pidän sitä, ja sit luokan ulkopuolella hoidetaan niitä ongelmatilanteita. Että se on tosi iso vaikutus tohon opetuksen tasoon.”

Myös opettajat toivat esiin tarpeen puuttua kiusaamisiin ja sitä, että näihin puuttuvalla henkilöllä tulee olla myös tarvittavat taidot siihen – kuka tahansa ei välttämättä osaa toimia tilanteiden vaatimalla tavalla. Pesonen ja Armanto (2017) toteavat, että kiusaaminen voi tapahtua konkreettisesti kouluympäristössä, tai esimerkiksi virtuaalisesti koulupäivän aikana ja sen jälkeen. Kiusaaminen voi olla fyysistä tai psyykkistä, ja tapahtua täysin aikuisilta ja koulun henkilökunnalta piilossa. Kiusaamisia on usein vaikea tunnistaa niiden monimuotoisuuden vuoksi, varsinkin jos kiusaamistapaukset tapahtuvat aikuisilta piilossa, eikä niistä kerrota. Lapsi tai nuori voi kokea häpeää kiusaamisesta, tai pelkää, ettei aikuiset kuitenkaan puutu tilanteeseen. Edellytys aikuiselle kertomisesta vaatii sen, että lapsi tai nuori pystyy luottamaan aikuiseen. (Pesonen & Armanto 2017.) Mäkinen ym. (2009) kertovat sosionomin kompetensseihin kuuluvan asiakastyön osaamisen, jossa sosionomi osaa luoda asiakasta osallistavan vuorovaikutussuhteen ja ymmärtää asiakkaan tarpeet ja voimavarat. Sosionomi työskentelee vahvasti omalla persoonallaan, ja pyrkii luomaan luottamuksellisen suhteen asiakkaidensa kanssa. Koska sosionomit työskentelevät arkilähtöisesti asiakkaan (oppilaan) rinnalla, on koulusosionomille myös helpompi kertoa mieltä askarruttavista asioista kuten kiusaamisesta. (Mäkinen ym. 2009.)

”Luulen, että oppilailla on sellanen olo, et nyt heistä välitetään ja näihin asioihin yritetään tehdä jotain.”

Perheiden lisäksi myös opettajat toivoivat perheille lisätukea kasvatustyöhön, sekä henkilöä joka tekee aktiivista yhteistyötä perheiden kanssa tilanteiden niin vaatiessa. Ennaltaehkäisevä työ ei ole ikinä turhaa, ja erilaisiin haasteisiin ja pulmiin on helpompaa vaikuttaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Helminen 2017). Kotona ei välttämättä

edes aina huomata lapsen pahaa oloa tai ongelmia, ja ne voivat ilmetä vain lapsen tai nuoren tullessa kouluun. Siksikin on tärkeää, että koulumaailmassa on helposti lähestyttäviä aikuisia työskentelemässä oppilaiden arjessa. Näin asiat huomataan, niihin on helpompi puuttua ja tehdä moniammatillista yhteistyötä perheen sekä eri yhteistyötahojen ja ammattilaisten kanssa. (Henttonen & Puranen n.d.)

”Sitten kun on tilanteet menneet vähän pidemmälle, on oltu myös lastensuojeluun ja muihin tahoihin yhteydessä aktiivisemmin, kuin varmasti ihan normaalitilanteissa joissa yksi opettaja vetää yhtä luokkaa.”

Haastatellut opettajat kokivat tunnetyöskentelyn lisäämisen tärkeäksi osaksi koulumaailmaa. Vaikka sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen lisääminen, ja esimerkiksi vuorovaikeus taitojen oppiminen on lisääntynyt nykyisessä opetussuunnitelmassa, ei opettajilla silti riitä aina aikaa tarvittavasti näiden taitojen opettamiseen ja käsittelyyn. Siksi olisikin hyvä, että kouluilla työskentelisi ammattilainen, jonka osaamisalaan kuuluu sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen vahvistaminen ja kehittäminen. Kuten opinnäytetyön luvuissa 3.1 ja 3.3 jo kerrotaan, löytyy sosionomilta esimerkiksi kyseistä osaamista.

”Tällä hetkellä ongelmat liittyvät siihen, että joillakin oppilailla ei ole kovin korkea sietokyky. Pienestäkin ärsyttämisestä voi lähteä vähän isompikin tilanne sitten päälle.”

”Sitten on tietysti joitakin lapsia, jotka on tavallaan vähän niinkun erakkoluonteita syystä tai toisesta. Niin heillä ne ongelmat on sitten siinä, ettei pysty tai halua olla sen ryhmän kanssa koko sitä heidän työpäiväänsä, ja siitäkin tulee sitten joitakin ongelmia.”

Kuvio 5. Keskeisimmät tulokset opettajien haastatteluista.

Yllä olevassa kuviossa on kerätty opettajien haastatteluista keskeisimmät tulokset siihen, millaista osaamista koulussa ohjaustyötä tekevältä ammattilaiselta odotetaan ja toivotaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Lisää turvallisia aikuisia ja ohjaustyötä kouluihin

Tulosten perusteella voisi päätellä, että koulumaailmassa on tarvetta ohjaustyölle. Tämän kokoisella tutkimuksella ei kuitenkaan päästy selville esimerkiksi siitä, onko ohjaustyötä tekevällä aikuisella tärkeää olla esimerkiksi sosionomin koulutus, vai riittäisikö tietynlainen persoonallisuus ja ”ote elämään” ohjaajan työssä. Monet kommentit ja vastaukset tukivat kuitenkin ajatusta siitä, että sosionomilla on nimenomaan ne kompetenssit hallussa, joita koulumaailmassa tarvitaan lisää, mutta vanhemmat olivat myös hyvin tyytyväisiä nykyisiin lasten opettajiin sekä heidän toimintatapaansa.

Tuloksista voidaan myös havaita, että opettajien ja koulusosionomien sekä oppilashuollon moniammatillinen yhteistyö auttoi muun muassa opetusrauhan ylläpitämisessä, opettajien työtaakan jakamisessa sekä oppilaiden ongelmien ja elämäntilanteiden kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa ja ymmärtämisessä. Tämän perusteella moniammatillisuutta olisi hyvä hyödyntää koulumaailmassa jatkossakin. Edellytyksenä moniammatillisen yhteistyön sujumiseen on ehdottomasti työntekijöiden avoin kommunikaatio ja vuorovaikutus (Isoherranen ym. 2008). Kaikkien yhteisöjen ja organisaatioiden perustana on sosiaalinen vuorovaikutus, jonka kautta ihminen myös oppii ymmärtämään toisen henkilön näkemyksiä ja peilaamaan omia käsityksiään. Kasvu ja kehitys ovat aina yhteydessä sosiaaliseen ympäristöönsä. (Helakorpi 2001.)

6.2 Sosionomi ohjaajana

Sosionomi toimii usealla sosiaalialan sektorilla ohjaajana, varsinkin lasten ja nuorten parissa, joten olisi vain luonnollista viedä sosionomin osaamista myös koulumaailmaan. Sosionomin osaamiseen kuuluu yksilöiden kasvun ja kehityksen tukeminen, sekä hyvinvointia suojaavien ja riskitekijöiden tunnistaminen. (Tampereen ammattikorkeakoulu, 2017.) Muun muassa näiden kyseisten taitojen takia sosionomi olisi tärkeä henkilö vietäväksi koulumaailmaan, opettajien ja oppilashuollon työn tueksi. Koulusosionomi voi seurata lasten arkea läheltä, ja tunnistaa oppilaiden haasteet ja arvioida tuen tarpeen.

Sosionomin osaaminen ja taidot, kuten ymmärrys, osallistaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, dialogisuus sekä sosiaalipedagoginen työote olisivat hyvä pohja ohjaustyön

tekemiselle (Tampereen ammattikorkeakoulu 2017). Näkisin koulusosionomin työn matalan kynnyksen ”palveluna” sekä ennaltaehkäisevänä työnä, sillä lasten ja perheiden ongelmat näkyvät nykyään yhä enemmän ja voimakkaammin myös koulumaailmassa (Vuokkola, Nevalainen, Niskanen, Raisio & Siekkinen 2015). Sosionomin kompetensseihin kuuluu tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistäminen sekä pyrkimys ehkäisemään huono-osaisuutta yksilön, yhteisön sekä yhteiskunnan näkökulmasta (Tampereen ammattikorkeakoulu 2017). Koulusosionomin tuella voitaisiin kouluissa lisätä perheidenkin toimivaa yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä, jotka ovat suorassa yhteydessä myös sosiaalisiin suhteisiin ja tunnetaitoihin.

6.3 Koulun sosiaalityö kansainvälisesti

Sosiaalipedagogista työtä tehdään muun muassa myös Latvian kouluissa, joissa sosiaalipedagogi tekee ennalta ehkäisevää työtä ja suunnittelee sekä toteuttaa erilaisia toimenpiteitä moniammatillisessa yhteistyössä. Latvian kouluissa on hyvin samankaltaisia ongelmia kuin meillä Suomessakin; oppilaiden luvattomia poissaoloja, käyttäytymisongelmia, konfliktitilanteita sekä (omasta tai vanhemman) päihderiippuvuudesta kärsiviä lapsia ja nuoria. Latviassa sosiaalipedagogit työskentelevät oppilaiden ja perheiden kanssa, tehden tiivistä yhteistyötä opettajien ja muiden koulussa ja koulun ulkopuolella työskentelevien ammattilaisten kanssa. Sosiaalipedagogilta vaaditaan työssä pedagogisia ja psykologisia taitoja. (Viljanen 2005.) Tästä huomataan, että sosiaalipedagogista ohjaustyötä tehdään jo monessa eri paikassa, kuitenkin monilla eri nimityksillä ja käsitteillä. Monet aiheesta kertovat lähteet kuitenkin tukevat tämän opinnäytetyön tuloksia siitä, että (sosiaalipedagogista) ohjaustyötä tarvitaan kouluissa lisääntyvissä määrin.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

”Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline.” (Eskola & Suoranta 2003). Toimintatutkimuksessa olin sekä subjektiivisena osana kentällä, mutta pyrin myös säilyttämään objektiivisen eli havainnoitsijan roolin. Tämä aiheuttaa tietynlaisen haasteen opinnäytetyön tutkimuksen luotettavuuteen, ja minun olikin tärkeää pyrkiä pitämään ulkopuolisen havainnoitsijan rooli mahdollisimman selkeänä mielessäni opinnäytetyöprosessin ajan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelijana olin osa koulun henkilökuntaa ja lasten arkea, ja pohdinkin kuinka aitoja perheiden ja opettajien vastaukset haastatteluissa olivat. Haastateltavilla voi esimerkiksi olla taipumusta antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2006).

Etsiessäni vapaaehtoisia haastateltavia opinnäytetyötä varten, kerroin perheille jo saatekirjeessä (Liite 1.) haastatteluiden tuhoamisesta heti opinnäytetyön valmistuttua, sekä siitä ettei ketään ole tunnistettavissa lopullisessa työssäkään. Kerroin rehellisesti haastatteluiden tarkoituksesta ja käytöstä, ja kertosin kyseiset asiat vielä itse haastattelutilanteen alkaessa.

Haastatteluiden laatu vaikuttaa suoraan haastatteluiden luotettavuuteen, joten pyrin suunnittelemaan haastatteluiden rungon etukäteen mahdollisimman tarkasti. Koska kyseessä oli teemahaastattelut, en kuitenkaan voinut etukäteen varautua kaikkiin lisäkysymyksiin ja muotoiluihin. Minulla oli käytössäni myös kaksi nauhuria varmistamassa haastatteluiden tallentumisen. Vaikka opinnäytetyön kirjoitusprosessi onkin ollut aika pitkä, pyrin litteroimaan kaikki haastattelut mahdollisimman pian niiden tekemisestä, jotta luotettavuus aineistoon säilyisi mahdollisimman hyvänä. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 184–185.)

7.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyötä kirjoittaessa heräsi mieleeni monia kysymyksiä ja ihmettelyn aiheita, joista olisi tärkeää tehdä tutkimusta, ja jotka voisivat syventää tietämystä ohjaustyön tai

koulusosionomin tärkeydestä koulumaailmassa. Jatkotutkimuksena voisi tutkia sosionomin työnkuvaa koulumaailmassa, tai esimerkiksi sitä olisiko koulusosionomin työstä enemmän hyötyä yhteisöllisenä toimijana koko koulussa, vai ennemminkin keskitettynä yhden ikäluokan parissa. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen kuitenkin nousi myös perheiden haastatteluiden perusteella yhdeksi toivotuksi osatekijäksi, jota koulumaailmaan haluttaisiin lisätä.

Kuten luvussa 3.4 pohdin, voisi koulusosionomista olla myös taloudellisia hyötyjä varsinkin pitkällä aikavälillä. Tästä saisi monia erilaisia tutkimuksia, liittyen esimerkiksi syrjäytymisen, mielenterveys- ja päihdeongelmien tai lastensuojelun sijoitusten ennalta ehkäisyyn. Olisi myös tärkeää tietää, kuinka paljon koulusosionomi tulisi todellisuudessa kustantamaan ja miten kyseinen työ näkyisi ja vaikuttaisi lasten sekä opettajien elämään pitkällä aikavälillä.

8 LÄHTEET

Adams, R. 2013. Social work and empowerment – third edition. 3. painos. New York: PALGRAVE MACMILLAN

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Helakorpi, S. 2001. Innovatiivinen tiimi- ja verkostokoulu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Helminen, J. (toim.) 2016. Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. 1. painos. Helsinki: Edita

Helminen, J. (toim.) 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. 1. painos. Helsinki: Edita

Henttonen, P. & Puranen, T. N.d. Kun perhe tarvitsee tukea. Enemmän otetta ja osallisuutta –projekti. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Luettu 27.9.2018. https://thl.fi/documents/470564/817072/kun_perhe_tarvitsee_tukea+p%2Bp.pdf/3c145910-7cfa-4f5c-b3d7-31e74d37b791

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. 1. painos. Vantaa: WSOY

Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY

Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Ketotokoi, A. 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehitystä rakentamassa. [verkkójulkaisu] Luettu 24.9.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jalovaara, E. 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-Kustannus Oy.

Joronen, K. & Koski, A. (toim.) 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampere University Press

Jääskeläinen, M. 2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Päihdehaittakustannukset 2010. Julkaistu 24.5.2012. Luettu 19.9.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102855/Tr11_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koivisto, K. & Rautakoski, P. 2013. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen koulu-yhteisössä. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut ISSN 1798-2022. Julkaistu 18.6.2013. Luettu 27.9.2018. <http://www.oamk.fi/epooki/2013/lasten-ja-nuorten-vahvuuksia-ja-osallisuutta-tukeva-kouluuyht/>

Kunteko 2020. Tiimikoulu, n.d. Tampereen ammattikorkeakoulu, Tampere. <http://www.kunteko.fi/katso/499>

Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Lasten Seurassa.fi, n.d. Lapsen taakka. Luettu 19.9.2018. <http://www.lastenseurassa.fi/#/>

Lastensuojelulaki 12.2.2010/88.

Linnossuo, O. 1996. Tuottaako sosiaalityö pummeja vai oman elämänsä sankareita, seikkailijoita? Teoksessa Metteri, A. (toim.) Moniammattillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. 2. muuttamaton painos. Helsinki: Edita

Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälteenä. Helsinki: Edita

Malo, M. & Saksman, P. 2011. Ehkäisevä lastensuojelutyö alakoulussa: toimintatutkimus koulun ja lastensuojelun toimijoiden yhteistyöstä. Opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu.

Miller, L. 2006. Counselling skills for social work. London: SAGE Publications Ltd

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. 1. painos. Helsinki: Edita

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2004. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS-kustannus

Opetushallitus, 2016. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 4. painos. Helsinki.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. 2010. Talentia. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Luettu 21.9.2018. https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2017/03/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf

Perusopetus.fi, n.d. Kodin ja koulun yhteistyö. Luettu 20.9.2018. <https://www.perusopetus.fi/koti-ja-vanhemmuus/kodin-ja-koulun-yhteistyö/>

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Pesonen, A. & Armanto, A. 2017. Miten ehkäistä koulukiusaamista peruskoulussa. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveys- huollossa. 1. painos. Helsinki: Edita

Pesonen, A. & Laine, T. 2016. Sosiaaliohjaus koulujen sosiaalisessa työssä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. 1. painos. Helsinki: Edita

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus Oy

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittaushje.html>

Saarto, A. 2015. Alkoholien ongelmakäyttö lapsiperheessä. Julkaistu 12.12.2005. Päivitetty 7.9.2015. Luettu 19.9.2018. <https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/laheiset-ja-paihteiden-kaytto/alkoholin-ongelmakaytto-lapsiperheessa>

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Solantaus, T. N.d. Suomen mielenterveysseura. Kun perheessä on mielenterveys- tai päihdeongelma. Luettu 26.9.2018. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-opaat/opaat/omaiset/Pages/kun_perheessa_on_mielenterveys_tai_paihdeongelma.aspx

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Tampereen ammattikorkeakoulu, n.d. Opetussuunnitelma. Sosionomikoulutus 2015–2016. Luettu 26.9.2018. <http://opinto-opas-ops.tamk.fi/index.php/fi/167/fi/49596/14SO/year/2015>

Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan kompetenssit. Luettu 16.10.2017 <http://sosiaaliala.blogs.tamk.fi/aloitussivu/sosiaalialan-kompetenssit/>

Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL), 2017. Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017, kouluterveyskyselyn tuloksia. Luettu 27.8.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL, Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelutilasto 2015. Luettu 23.8.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/ajankohtaista/lastensuojelu-thl-/lastensuojelun-tilasto>

THL, 2016. Lastensuojelun kustannukset ja palvelujen hinnat HuosTa-hanke 2014–2015. Julkaistu 2016. Luettu 23.8.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130540/URN_ISBN_978-952-302-646-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL, Lastensuojelun käsikirja. Päivitetty 4.7.2018. Luettu 12.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus#Mil-loin%20on%20teht%C3%A4v%C3%A4%20lastensuojeluilmoitus?>

Tilastokeskus, 2017. Koulutuksen käyttömenot lähes ennallaan vuonna 2015.

Julkaistu 11.5.2017. Luettu 23.8.2018. https://www.stat.fi/til/kotal/2015/kotal_2015_2017-05-11_tie_001_fi.html

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudamus Oy

Viljanen, E. 2005. Sosiaalipedagoginen työ latvialaisessa koulussa. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo T. & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammatti-korkeakoulu.

Vuokkola, P., Nevalainen, S., Niskanen, H., Raisio, L., & Siekkinen, S. 2015. Talentia-lehti. Koulusosionomi on matalan kynnyksen auttaja. Julkaistu 20.4.2015. Luettu 11.8.2018 <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-on-matalan-kynnyksen-auttaja/>

Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino

YLE Uutiset, 2009. Visala, H. & Haapanen, M. Erityisoppilaiden määrä luokassa pelottaa opettajia. Julkaistu 29.1.2009. Luettu 20.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-5718525>

YLE Uutiset, 2010. Mehtälä, H. Opettajien jaksaminen kovalla koetuksella. Julkaistu 29.4.2010. Päivitetty 25.5.2010. Luettu 20.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-5568153>

YLE Uutiset, 2011. Yle Tampere. Opettaja haluaisi opettaakin muun työn ohella. Julkaistu 21.9.2011. Luettu 20.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-5426410>

YLE Uutiset, 2012. Toivonen, S. Yksinäinen lapsi: "Mä en kelpaa mihinkään". Julkaistu 24.9.2012. Luettu 27.8.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-6303987>

YLE Uutisluokka, 2018. "Opettajien pitäisi huomata paremmin surulliset ja yksinäiset oppilaat" – Uutisluokan kyselyssä joka viides nuori koki olevansa näkymätön. Julkaistu 24.4.2018. Luettu 19.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10166795>

YLE Uutiset, 2018. Puurunen, T. Yksi viiltelee itseään, toinen tärisee pulpettinsa alla – yläkoulun opettaja: "Ennen suurin huoli oli, että onko läksyt tehty, mutta nyt päivät ovat selviytymistä". Julkaistu 12.9.2018. Luettu 12.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10390342>

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje huoltajille haastatteluun osallistumisesta

Hyvät vanhemmat,

9.1.2018

Opiskelen töideni ohessa Sosionomiksi Tampereen ammattikorkeakoulussa. Teen opin-
näytetyötä, jonka tarkoituksena on tutkia mitä hyötyä sosionomin osaamisesta voi koulu-
maailmassa olla lasten hyvinvointia ajatellen. Samalla tarkastelen tiimikoulu-mallia ja
siinä tehtävää moniammatillista työtä.

Yhtenä tutkimusmenetelmänä haluaisin haastatella muutamaa perhettä (oppilas + huol-
taja(t)), ja kysyisinkin nyt, **olisiko Teillä mielenkiintoa osallistua haastatteluun?** Haas-
tattelu sisältää kysymyksiä liittyen Tiimi-koulu malliin, oppilaan kehitykseen ja oppimi-
seen (verraten aikaisempiin vuosiin) sekä moniammatillisuuteen ja luokkaympäristöön.

Haastattelu tapahtuisi koululla tai muualla yhteisesti sovitussa paikassa, ja siihen tulisi
varata aikaa noin 1,5 tuntia. Haastattelut nauhoitetaan, ja ne tuhoetaan välittömästi opin-
näytetyön valmistuttua. Nauhoitukset tulevat vain omaan käyttööni opinnäytetyötä var-
ten. Tutkimuksen tulokset käsitellään luottamuksellisesti, eikä kenenkään henkilöllisyys
tule missään vaiheessa esiin.

Täyttäkää alla oleva lipuke, ja palauttakaa se lapsenne mukana koululle. Tämän perus-
teella otan yhteyttä valikoituneisiin, jolloin voimme sopia ajan haastattelulle.

Olkaa hyvät, ja ottakaa yhteyttä jos teillä on kysyttävää haastatteluun liittyen.

Yhteistyöterveisin,

Jenna Käppi

Tiimiohjaaja

Rastita haluamasi vaihtoehto ja palauta koululle 15.1.2018 mennessä.

[] Olemme kiinnostuneet haastatteluun osallistumisesta.

[] Emme ole kiinnostuneet haastattelusta tällä kertaa.

 Oppilaan nimi

 Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2. Lupa haastatella alaikäistä lasta

HAASTATTELULUPA

Tampere 1.2.2018

Alaikäinen lapseni saa osallistua opinnäytetyötä varten tehtävään haastatteluun liittyen koulumaailmaan ja uuteen ”Tiimikoulu” malliin.

Haastattelu nauhoitetaan, ja nauhoitus poistetaan opinnäytetyön valmistuttua. Vain opinnäytetyön tekijä kuuntelee haastattelut. Valmiissa opinnäytetyössä ei kuvailla henkilöitä oikeita nimillä, tai mitenkään tunnistettavasti.

Aika ja paikka: _____

Lapsen nimi: _____

Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys:

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimen selvennys:

Liite 3. Perheiden haastattelukysymykset

Lapsen kehitys ja oppiminen

Miten koette lapsen kehittyneen ja edistyneen viimeisen puolen vuoden aikana a. akateemisen oppimisen näkökulmasta b. elämänhallinnan näkökulmasta c. sosiaalisten suhteiden/käyttäytymisen näkökulmasta?

Millainen lapsi on ollut kotona koulun jälkeen (verrattuna viime lukuvuoteen)?

Kuinka lapsen läksyjenteko sujuu (verrattuna viime lukuvuoteen)?

Miten ja mitä lapsi puhuu koulumaailmasta kotona?

Onko lastanne kiusattu joskus koulussa? Koska? Miten?

Kiusataanko lastanne nyt koulussa? Miten? (Näitä kiusaamiskysymyksiä voi kysyä myös lapselta itseltään)

Tiimikoulu ja moniammatillisuus

Mitä ajatuksia tämä uusi Tiimikoulu-toimintamalli herätti Teissä, kun saitte kuulla että teidän lapsenne luokalla aloitetaan kyseinen pilotti? Miksi?

Mitä tiedätte sosionomikoulutuksesta tai sosionomin osaamisesta?

Miten koette opettajan ja sosionomin moniammatillisen yhteistyön hyödyntävän lasten oppimista ja kehitystä?

Mitä hyvää koette koulusosionomin roolista? Entä mitä huonoa?

Millaisena koette tämänlaisen työskentelymallin? Kuinka hyödyllistä moniammatillinen työ on, ja kannattaako sitä jatkaa tulevaisuudessakin?

Lapselle

Millaista koulussa on ollut, kun luokkaympäristössä on jatkuvasti useampi aikuinen?

Haluaisitko, että tällainen toiminta jatkuu vai olisitko mieluummin vain yhden opettajan kanssa? Miksi?

Onko tunneilla oppiminen nyt helpompaa vai vaikeampaa kuin esimerkiksi viime lukuvuonna? Miksi?

Oletko pystynyt kertomaan iloja/suruja/huolia/murheita kaikille Vitosten valtakunnan aikuisille, vai pelkästään yhdelle tai kahdelle tietylle aikuiselle? Vai onko kaikille aikuisille puhuminen vaikeaa?

Millaista on tulla kouluun? Odotatko innolla luokkatovereiden ja aikuisten näkemistä, vai onko esimerkiksi aina tylsää tulla kouluun?

Liite 4. Opettajien haastattelukysymykset

Mikä on suhteesi kyseisten luokkien oppilaisiin? Mitä opetat heille?

Millaista on ollut opettaa heitä aiempina vuosina?

Millaisia ongelmia havaitset aiemmin näissä oppilaisissa ja heidän välisissä suhteissa?

Miten koet oman jaksamisesi opettajana, kun työskentelet yksin yhden luokan kanssa jossa on noin 27 oppilasta?

Kuinka paljon ehdit keskittyä itse opettamiseen 45 minuuttisen oppitunnin aikana?

Onko mielestäsi lasten kirjoitus-, luku- ja laskutaito heikentynyt viime vuosien aikana?

Miksi?

Millaista on ollut opettaa näiden luokkien oppilaita kuluvana lukuvuonna?

Mikä on muuttunut viime vuodesta ja/tai alkusyksystä?

Millaisia ongelmia havaitset näissä oppilaisissa ja heidän välisissä suhteissaan tällä hetkellä?

Miten paljon koet heidän saaneen apua ongelmiinsa ja haasteisiinsa?

Miten oma työssäjaksamisesi on huonontunut/parantunut tiimityöskentelyn myötä?

Millaisia hyötyjä ja haasteita koet tiimityöskentelyssä yhdessä sosionomin kanssa?

Jos vertaisit tätä lukuvuotta viime lukuvuoteen, kuinka paljon lapset ovat kehittyneet elämänhallintataidoissa asteikoilla 1-5? (1= ei yhtään, 5= erittäin paljon)

Entä kuinka paljon lapset ovat kehittyneet akateemisessa oppimisessa asteikoilla 1-5?